gemeentelijke kinderombudsman

P E R S B E R I C H T

Onder embargo tot 12 oktober 23:00 uur

Rotterdam, 6 oktober 2022

Kinderen met een beperking doen in Rotterdam e.o. niet gewoon mee: "Ze leven in een parallel universum"

Rotterdam – Kinderen en jongeren met een beperking komen in het dagelijks leven nog té veel obstakels tegen om gewoon mee te kunnen doen. Tot die conclusie komt de gemeentelijke kinderombudsvrouw, Stans Goudsmit in een nieuw onderzoek dat aanstaande donderdag 13 oktober gepresenteerd wordt op het Albeda - Locatie Rosestraat.

De kinderombudsvrouw sprak met kinderen en jongeren met een beperking over hun leven. Welke obstakels ervaren zij om gewoon mee te kunnen doen en welke oplossingen zien zij? De uitkomsten hiervan staan in het rapport "Hoor mij en zie mij! Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven".

Wat de kinderombudsvrouw het meest raakt, is dat kinderen en jongeren aangeven dat zij in een 'parallel universum' leven en veel onbegrip ervaren. Op school en in hun vrije tijd raken de werelden van kinderen met en zonder beperking elkaar nauwelijks. Dat begint al jong op school. Een deel van de kinderen met een beperking gaat naar het speciaal onderwijs. Pas als ze na de middelbare school naar een vervolgopleiding gaan, komen jongeren met en zonder beperking elkaar tegen.

In hun vrije tijd voelt een deel van de kinderen met een beperking zich eenzaam. Zij kunnen of mogen niet meedoen in de speeltuin. Ook bieden sportclubs te weinig mogelijkheden om bijvoorbeeld in een gemengd team mee te doen. Door leerlingenvervoer dat er lang over doet om hen thuis te brengen, is er na school geen tijd of weinig energie over om vrienden te maken.

Ook zat de kinderombudsvrouw met ouders aan tafel die overbelast zijn door alle rompslomp rond het aanvragen van zorg en hulpmiddelen voor hun kinderen. Dit is namelijk te ingewikkeld. Ouders verdwalen in de lokettenjungle. Deze zorgen leven ook bij artsen. Want kinderen met een beperking komen hierdoor te laat aan bij goede en passende zorg.

Een inclusieve wereld is voor deze kinderen en jongeren nog ver weg. De kinderombudsvrouw vraagt gemeenten, onderwijsinstellingen en sportclubs om werk te maken van het opheffen van deze obstakels. Om te weten wat er speelt is het van essentieel belang om met de kinderen en jongeren in gesprek te gaan. Dat gebeurt nu niet. De rechten van kinderen met een beperking komen daarmee in het geding.

Stans Goudsmit is kinderombudsvrouw in Rotterdam, Albrandswaard, Capelle aan den IJssel, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel en Nissewaard.

Noot voor de redactie: Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Esther Durenkamp via 06 34 55 35 43 of mailen naar: communicatie@ombudsmanrotterdam.nl

Hoor mij en zie mij!

Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven

gemeentelijke
kinderombudsman

Oktober 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2

Voorwoord 4

Samenvatting en alle aanbevelingen op een rijtje 6

1 Inleiding 10
1.1 Aanleiding 10
1.2 Onderzoeksvraag 10
1.3 Aanpak onderzoek 11
1.4 Tot slot 13

2 Kinderrechten en participatie 14
2.1 Kinderrechtenverdrag 14
2.2 VN Verdrag Handicap 15
2.3 Participatie 16

3 Op school 19
3.1 Inleiding 19
3.2 Kinderopvang, BSO en het kinderdagcentrum 19
3.2.1 Tekort aan passende opvang 20
3.2.2 Uitsluiting van kinderen jonger dan vier jaar 21
3.3 Op school 22
3.3.1 Inclusief onderwijs 22
3.3.2 Schoolniveau 24
3.4 Leerlingenvervoer 25
3.4.1 De taxi doet er lang over 26
3.4.2 Gebrek aan flexibiliteit 28
3.4.3 Looptijd leerlingenvervoer 30
3.5 Na het voortgezet speciaal onderwijs 31

4 Vrije tijd 34
4.1 Inleiding 34
4.2 Buiten 35
4.2.1 Speeltuinen 35
4.2.2 Op straat 37
4.2.3 Openbaar vervoer 40
4.3 Sport en cultuur 42
4.3 1 Deelname van kinderen met een beperking 42
4.3 2 Obstakels om naar een activiteit te gaan 44
4.4 Vrienden 45

5 Onbegrip en pesten 47
5.1 Onbegrip 47
5.2 Pesten 49

6 Zorg voor kinderen met een beperking 51
6.1 Inleiding 51
6.2 Samenloop van wetten 52
6.3 Hulp vinden in een doolhof 56
6.3.1 De onafhankelijke clientondersteuners 57
6.4 Aanvragen van zorg 59
6.4.1 Zorg aanvragen kost tijd en energie 59
6.4.2 Het PGB 60
6.4.3 Looptijd van het PGB 61
6.4.4 Verlenging van het PGB 62
6.5 Het wijkteam 63

7 Conclusie 67

Bijlage 1 Lijst geïnterviewden 69
Bijlage 2 Vragenlijst en antwoorden 70
Bijlage 3 Reacties van gemeenten op dit rapport 76

Colofon

Het onderzoeksteam bestaat uit:

Nadine Donselaar, *junior stafmedewerker*

Sanida Sejkic, *medewerker klachtbehandeling*

Stans Goudsmit, *gemeentelijke kinderombudsman*

Voorwoord

Gescheiden werelden. Dat beeld komt direct boven als ik terugdenk aan al die gesprekken die ik voor dit onderzoek gevoerd heb. Kinderen en jongeren met een beperking hebben het over een parallel universum waarin zij leven. Waarin kinderen zonder een beperking bijna niet voorkomen. Omdat kinderen met een beperking naar een aparte school gaan. Of omdat ze niet mee kunnen doen in de speeltuin of op een sportclub. Of omdat er na school en een lange taxirit naar huis geen energie meer is om gewoon mee te doen. Een inclusieve en toegankelijke samenleving zijn dan mooie woorden, maar voor deze kinderen en jongeren nogal ver weg.

Kinderen en jongeren met een beperking vertellen mij dat ze 2-0 achter staan. Alles kost meer moeite dan voor kinderen zonder een beperking. Om vrienden te maken. Om een baantje te vinden. Om toegelaten te worden tot een vervolgopleiding. Om met het OV te reizen.
En ze staan 2-0 achter omdat ze eerst vooroordelen en onbegrip moeten overwinnen die er zijn over kinderen met een beperking. Dat ze dom zijn, bijvoorbeeld. Wat gun ik deze kinderen dezelfde kansen als kinderen zonder beperking. En dat betekent dat gemeenten soms juist iets méér moeten doen voor deze kinderen om dat mogelijk te maken.

Willen gemeenten inclusiever en beter toegankelijk worden, dan moeten ze met kinderen met een beperking in gesprek. *Not about us, without us*, is de mooie slogan die daar bij hoort. Alleen door met elkaar in gesprek te gaan komt helder op tafel waar deze kinderen in het dagelijks leven tegenaan lopen en hoe dat opgelost kan worden. Pas als gemeenten de behoeften van kinderen kennen, kunnen ze beleid maken dat daarop aansluit. Dat gesprek vindt helaas nog niet plaats.
En dat is een gemiste kans.

Toch zie ik ook positieve ontwikkelingen. Gemeenten die een lokale agenda opstellen, met mooie plannen voor een inclusieve gemeente. Scholen die elkaars nabijheid opzoeken om kinderen met en zonder beperking met elkaar in contact te brengen. Ouders die ontzorgd worden, omdat leerlingenvervoer niet meer voor één jaar maar voor een aantal jaar wordt afgegeven bijvoorbeeld.

En heel positief heb ik de kinderen en jongeren zelf ervaren, die met zo veel enthousiasme en openheid aan dit onderzoek wilden meewerken. Zij hebben mij een kijkje in hun leven gegeven, dat ik nog maar slecht kende. Zij zijn goud waard!

Stans Goudsmit
gemeentelijke kinderombudsman

Samenvatting en alle aanbevelingen op een rijtje

1. Stel samen met kinderen regels op over participatie bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van beleid
2. Betrek kinderen met een beperking bij alle onderwerpen uit dit onderzoek om de gemeente inclusief en toegankelijk te maken. Biedt hen daarbij passende ondersteuning, als nodig
3. Zorg voor voldoende kinderopvang en BSO voor kinderen met een beperking die niet van het reguliere aanbod gebruik kunnen maken
4. Maak geen onderscheid op grond van leeftijd voor zorg voor kinderen met een beperking. Biedt de zorg die nodig is
5. Draag als gemeente bij aan de transitie naar inclusief onderwijs, o.a. door huisvesting. Maak samen met de samenwerkingsverbanden van scholen concreet hoe dat moet
6. Ga met de samenwerkingsverbanden van scholen in gesprek hoe leerlingen die dat willen en kunnen, toch een hoger schoolniveau kunnen doen
7. Bedenk samen met kinderen creatieve oplossingen om de duur van de taxirit te verkorten en te flexibiliseren

8. Verstrek een beschikking voor leerlingenvervoer voor meerdere jaren als duidelijk is dat de situatie niet verbetert. Sluit bijvoorbeeld aan bij de duur van een toelaatbaarheidsverklaring
9. Zorg voor voldoende inclusief aanbod van speeltuinen, sport en cultuur waar kinderen met een beperking aan mee kunnen doen. Maak dat aanbod goed bekend
10. Organiseer samen met kinderen activiteiten om eenzaamheid en onbegrip (zie H5) tegen te gaan. Betrek de samenwerkingsverbanden van scholen erbij, voor zover die activiteiten op school plaats vinden
11. Zorg voor een helder overzicht van de zorg die er is voor kinderen met een beperking. Zorg dat deze informatie actueel en gemakkelijk beschikbaar is
12. Zorg voor voldoende onafhankelijke clientondersteuners en informeer ouders daar actief over
13. Ontlast ouders en maak het aanvragen van zorg eenvoudiger. Maak het mogelijk om aan één loket meerdere aanvragen te doen. Ook als die onder verschillende wetten vallen
14. In geval van langdurige zorg: geef een beschikking af voor meerdere jaren

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Uit de klachten die de kinderombudsman ontvangt en de gesprekken die zij met professionals en ouders voert, maakt de kinderombudsman op dat de positie van kinderen met een beperking beter kan. De kinderombudsman krijgt met enige regelmaat klachten van ouders dat er voor hun kind met een beperking geen passende plek op school is. Een maatschappelijk werker van een school vertelt dat jongeren met een beperking eenzaam zijn en weinig mogelijkheden hebben om gewoon mee te doen. Dit omdat school ver weg is en daardoor de schooldag lang is. En omdat het aanbod van activiteiten beperkt is. Ouders vertellen dat het regelen van de zorg voor hun kind ingewikkeld is en stress oplevert. Deze signalen zijn de aanleiding geweest van dit onderzoek. Want hoe vinden kinderen en jongeren met een beperking zélf dat het gaat?

1.2 Onderzoeksvraag

De vraag die centraal staat in dit onderzoek is:

Welke belemmeringen ervaren kinderen en jongeren met een beperking of chronische ziekte in het dagelijks leven in Albrandswaard, Capelle aan den IJssel, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Nissewaard en Rotterdam? Wat doet dat met hen en welke oplossingen zien zij?

Om deze vraag te beantwoorden sprak de kinderombudsman met kinderen en jongeren over de thema's: school, vrije tijd, onbegrip en pesten. Met ouders en professionals sprak de kinderombudsman met name over zorg.

1.3 Aanpak onderzoek

Centraal in dit onderzoek staan de ervaringen van kinderen[1] met een beperking. Hoe is het voor hen om met een beperking op te groeien? Om dat te onderzoeken heeft de kinderombudsman bijna 150 kinderen en jongeren met een beperking gesproken. Ook heeft zij een vragenlijst uitgezet, die ook nog eens door bijna 150 mensen is ingevuld.

De kinderen en ouders die aan het onderzoek meededen (interviews en vragenlijsten) zijn afkomstig uit alle gemeenten waar de kinderombudsman werkt. De meeste scholen voor speciaal onderwijs en organisaties die de kinderombudsman sprak, vervullen een regiofunctie. Op die manier zijn kinderen, ouders en professionals uit de hele regio gesproken.
De kinderombudsman heeft kinderen met een breed scala aan beperkingen gesproken. Met zichtbare én onzichtbare beperkingen. Kinderen met een verstandelijke beperking heeft zij helaas niet gesproken. Dat is niet gelukt. Wel heeft de kinderombudsman met hun ouders gesproken.

De kinderombudsman realiseert zich dat zij, door met name met kinderen op het speciaal onderwijs te praten, niet een volledig beeld heeft van het dagelijks leven van kinderen met een beperking. Kinderen op het regulier onderwijs sprak de kinderombudsman in beperkte mate.

Gesprekken

De kinderombudsman sprak met bijna 150 kinderen met een beperking. Dit deed de kinderombudsman meestal op school, in een groepsgesprek. Met drie jongeren liep de kinderombudsman een dagje met hen mee. De meeste kinderen heeft de kinderombudsman twee keer gesproken: een keer

[1] Daar waar het in het rapport gaat over kinderen, bedoelt de kinderombudsman kinderen én jongeren. Gaat het alléén over kinderen of alléén over jongeren, dan benoemt kinderombudsman dat.

om de problemen te inventariseren en een keer om samen na te denken over oplossingen. Oplossingen van kinderen staan in dit rapport in een blauw kader. Oplossingen van gemeenten in een groen kader.

De kinderombudsman sprak ook met ruim 30 ouders[2] (individueel of in een groep) en zo'n 20 organisaties die hulp bieden aan kinderen met een beperking.

Een overzicht van alle geïnterviewden vind je in bijlage 1.

Vragenlijst

Middels een online vragenlijst konden kinderen, ouders en professionals hun ervaringen met de kinderombudsman delen. Dat hebben 137 mensen gedaan. 87 keer is de vragenlijst door kinderen ingevuld. 50 keer door ouders en professionals. De meeste ingevulde vragenlijsten gingen over kinderen in de leeftijd 5 tot 12 jaar (29) en tussen 12 en 18 jaar (84). De uitkomsten van de vragenlijst zijn in dit rapport verwerkt. De vragenlijst en de antwoorden zijn als bijlage 2 in dit rapport opgenomen.

Rondleidingen

Jongeren van Mytylschool De Brug en van de Visio-school hebben samen met de kinderombudsman een rondleiding georganiseerd in de buurt van de school voor de gemeente Rotterdam, de RET en architectenbureau MVRDV. Tijdens deze twee rondleidingen hebben de jongeren problemen in de publieke ruimte en het OV met de gemeente gedeeld. Zie verder hierover hoofdstuk 4 Vrije tijd.

Informeren gemeenten

Tot slot heeft de kinderombudman op 10 mei 2022 een bijeenkomst georganiseerd voor de contactpersonen van de gemeenten om hen tussentijds te informeren over de uitkomst van het onderzoek.

1.4 Tot slot

Op 1 juni 2022 stuurde de kinderombudsman haar concept-rapport aan de gemeenten toe voor een feitencheck. De reacties van de gemeenten heeft de kinderombudsman verwerkt in dit rapport. Op 1 september 2022 stuurde de kinderombudsman het definitieve rapport aan de gemeenten. De inhoudelijke reacties van de gemeenten zijn als bijlage 3 opgenomen.

[2] Daar waar gesproken wordt over ouders bedoelt de kinderombudsman uiteraard ook verzorgers.

2 Kinderrechten en participatie

2.1 Kinderrechtenverdrag

Kinderrechten gelden voor álle kinderen. Denk bijvoorbeeld aan het recht op onderwijs, het recht op zorg en het recht om beschermd te worden tegen discriminatie en mishandeling. De rechten van kinderen liggen vast in het Kinderrechtenverdrag. Kinderrechten richten zich tot de overheid, de landelijke en de gemeentelijke. Gemeenten zijn dus mede verantwoordelijk voor het verwezenlijken van de rechten van kinderen met een beperking.

Voor kinderen met een beperking moet de overheid extra goed zorgen. In artikel 23 van het Kinderrechtenverdrag staat dat kinderen met een beperking het recht hebben op een waardig en zo zelfstandig mogelijk leven. En dat zij actief moeten kunnen meedoen. Om dat mogelijk te maken, hebben deze kinderen recht op speciale zorg. En als het nodig is, helpt de overheid kinderen met een beperking om toegang te krijgen tot onder meer het onderwijs, recreatie, openbaar vervoer en zorg.[3]

Het Kinderrechtencomité, dat toeziet op de naleving van het Kinderrechtenverdrag, geeft aan de overheid een heel duidelijke opdracht mee om de rechten van kinderen met een beperking te realiseren: richt je niet op de beperking van kinderen, maar hef de obstakels op waar zij in het dagelijks leven tegenaan lopen![4]

[3] Kinderrechtencomité, Algemene Aanbeveling 9, par. 14 e.v. Die vind je ***hier***
[4] Kinderrechtencomité, Algemene Aanbeveling 9, par. 5.

2.2 VN Verdrag Handicap

Wat is een handicap en wat is een beperking? Het VN Verdrag Handicap omschrijft in artikel 1 personen met een handicap zo:

Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuigelijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving

Het begrip 'handicap' vloeit volgens deze definitie voort uit de wisselwerking tussen mensen met een beperking en de obstakels die hen beletten om gewoon mee te kunnen doen. Het zijn dus die obstakels die maken dat mensen met een beperking een handicap hebben![5] De kinderombudsman zoomt in lijn met dit uitgangspunt niet in op de beperkingen van kinderen. Samen met kinderen gaat zij op zoek naar de obstakels die hen in het dagelijks leven beletten om gewoon mee te doen. En naar de oplossingen. Het valt de kinderombudsman op dat een groot deel van hun ervaringen dezelfde zijn, ongeacht de beperking van de kinderen. Daar waar ervaringen vanwege de beperking verschillen, vermeldt de kinderombudsman dat.

Het VN Verdrag Handicap heeft als doel de samenleving toegankelijk en inclusief te maken voor iedereen. Zodat kinderen met een beperking op voet van gelijkheid met andere kinderen al hun rechten kunnen verwezenlijken.[6] Zoals het recht om zelfstandig te kunnen functioneren, naar school te gaan of gebruik te maken van het openbaar vervoer bijvoorbeeld.

Hoeveel kinderen met een beperking er in de gemeenten wonen, is niet bekend. Dat registreren gemeenten niet.

[5] Zie ook TK 2013-2014, 33 992 (R2034), nr.3, p. 23.
[6] Artikel 7 lid 1 VN Verdrag Handicap.

Inclusiviteit en toegankelijkheid zijn begrippen die onlosmakelijk bij het VN Verdrag Handicap horen. Toegankelijkheid verplicht de overheid om er voor te zorgen dat kinderen met een beperking kunnen gaan en staan waar zij willen. Daarvoor moeten de gebouwen en de buitenruimte fysiek toegankelijk zijn. En scholen, het openbaar vervoer en speeltuinen bijvoorbeeld. Ook informatie moet toegankelijk zijn voor kinderen met een beperking. Dat betekent dat informatie te snappen is voor iedereen. En dat websites gemakkelijk te gebruiken zijn. Ongeacht de beperking die iemand heeft.[7]

Maar een inclusieve samenleving gaat over veel meer dan alleen toegankelijkheid. Het gaat over gewoon mee kunnen doen, als je dat wil. Over netjes behandeld en serieus genomen worden. Over welkom zijn en erbij horen. Inclusiviteit betekent ook dat de overheid 'inclusief beleid' moet maken:
beleid voor álle kinderen. Aparte regelingen en voorzieningen worden alleen gemaakt als het écht niet anders kan.

Dat kinderen met een beperking de gemeente nog niet overal inclusief en toegankelijk vinden, is een belangrijke uitkomst van dit onderzoek.[8] In de volgende hoofdstukken komt dat nader aan de orde.

2.3 Participatie

Ieder kind heeft het recht om mee te praten en mee te beslissen over belangrijke zaken in zijn leven.[9] Ook vanuit het VN Verdrag Handicap rust er op gemeenten de plicht om kinderen met een beperking "via hun representatieve organisaties"[10] te betrekken

7 Artikel 9 VN Verdrag Handicap.
8 Zie ook het onderzoek van de Amsterdamse Kinderombudsman, Kinderrechtenscan vervolgonderzoek. (On)beperkt opgroeien in Amsterdam?, januari 2022. Dat onderzoek vind je *hier*
9 Artikel 12 Kinderrechtenverdrag. Zie ook Algemene Aanbeveling 9 van het Kinderrechtencomité, par. 32.
10 Representatieve organisaties zijn organisaties van mensen met een beperking, waarvan de achterban voor een belangrijk deel bestaat uit mensen met een beperking. Zie Algemene Aanbeveling 7 van het VN Comité Handicap, par. 10 e.v. Die vind je *hier*

bij beleid en andere besluitvorming die over hen gaan. Met passende ondersteuning van de gemeenten als dat nodig is.[11] En gemeenten zijn verplicht om juridische regels en procedures op te stellen over participatie.[12] Dat alles vertaalt zich in de treffende slogan: *Not about us, without us*!

Gemeenten moeten in een plan duidelijk maken hoe ze inclusief en toegankelijk gaan worden. Bijvoorbeeld door een Lokale Inclusie Agenda op te stellen.[13,14] Nog niet alle gemeenten hebben zo'n agenda. Gemeenten die wel een Inclusie Agenda hebben, betrekken inwoners bij het opstellen daarvan. Maar geen kinderen. Kinderen indirect via ouders betrekken, zoals een gemeente aangeeft te doen, is niet genoeg. Jeugdparticipatie vraagt om het gesprek aan te gaan met kinderen en jongeren zelf.

Meepraten en meebeslissen kan op veel manieren. Bijvoorbeeld door een kinder- of jongerenraad in te stellen. De kinder-ombudsman stelt vast dat Hellevoetsluis nog geen kinder- of jongerenraad heeft. Albrandswaard heeft een kinderburgemeester en organiseert eens per jaar een kindergemeenteraad. Krimpen aan den IJssel heeft een kindergemeenteraad. Capelle aan den IJssel, Nissewaard en Rotterdam hebben én een kinderraad én een jongerenraad. Niet bekend is of kinderen met een beperking onderdeel van deze raden uitmaken.

Geen van de gemeenten heeft regels of procedures over jeugd-participatie. Dat is niet in lijn met het VN Verdrag Handicap dat dergelijke regels voorschrijft. Dergelijke regels over participatie zijn belangrijk, om zo kinderen te beschermen tegen schijnparticipatie. Die regels gaan bijvoorbeeld over begrijpelijke informatie die kinderen moeten krijgen om een

11 Artikel 4 lid 3 en artikel 7 lid 3 VN-Verdrag Handicap. Voor meer informatie, zie *Participatie van mensen met een beperking bij de totstandkoming van wetgeving en beleid. Jaarlijkse rapportage over de naleving van het VN Verdrag handicap in Nederland 2020*, College voor de Rechten van de Mens, Utrecht 2020. Dat vind je *hier*
12 Zie Algemene Aanbeveling 7 van het VN Comité Handicap, par. 53 en 94.
13 Dit is opgenomen in een amendement van Van der Staaij (SGP) en Bergkamp (D66) tijdens de behandeling van het VN-verdrag door de Tweede Kamer; zie Kamerstukken II 2015/2016, 33990, nr. 35.
14 De VNG heeft een handreiking voor gemeenten opgesteld. Die vind je *hier*

mening te kunnen vormen en over terugkoppeling door de gemeente wat ze met de inbreng van kinderen hebben gedaan.

Tabel 1 geeft een overzicht of kinderen worden betrokken bij het toegankelijk en inclusief maken van hun gemeente.[15]

Tabel 1 **Betrokkenheid kinderen bij Inclusie Agenda**

Gemeente	Lokale Inclusie Agenda	Kinderen met een beperking betrokken	Regels over participatie
Albrandswaard	Nee	Nee	Nee
Capelle aan den IJssel	Ja	Nee	Nee
Hellevoetsluis	Nee	Nee	Nee
Krimpen aan den IJssel	Ja	Nee	Nee
Nissewaard	Nee	Nee	Nee
Rotterdam	Ja	Nee	Nee

Aanbevelingen:

1. **Stel samen met kinderen regels op over participatie bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van beleid**

2. **Betrek kinderen met een beperking bij alle onderwerpen uit dit onderzoek om de gemeente inclusief en toegankelijk te maken. Biedt hen daarbij passende ondersteuning, als nodig**

[15] Deels is deze informatie afkomstig uit de beantwoording van vragen die de kinderombudsman bij de start van het onderzoek aan de gemeenten gesteld heeft. Deels is deze informatie afkomstig uit openbare bronnen.

3 School

3.1 Inleiding

Ieder kind heeft het recht om naar school te gaan. En ieder kind heeft recht op inclusief onderwijs. Inclusief onderwijs houdt in dat kinderen met en zonder beperking zo veel mogelijk samen in de buurt naar school gaan. Met de ondersteuning die zij nodig hebben. Dat staat in artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap.[16]

Inclusief onderwijs gaat een grote stap verder dan het huidige passend onderwijs. Passend onderwijs moet wel zorgen voor individuele aanpassingen voor kinderen met een beperking. Maar passend onderwijs leidt niet tot het opheffen van de scheiding tussen regulier en speciaal onderwijs. En leidt er ook niet toe dat kinderen met een beperking dicht bij huis naar school kunnen gaan. Daar is dus werk aan de winkel. Voor de landelijke overheid én voor de gemeenten, samen met de scholen. Want ook gemeenten moeten zorgen voor de verwezenlijking van kinderrechten!

In dit hoofdstuk gaat de kinderombudsman in op kinderopvang en BSO, inclusief onderwijs, schoolniveau, leerlingenvervoer en de overgang van de middelbare school naar het MBO/HBO. Dat zijn de meest genoemde obstakels voor kinderen met een beperking.

3.2 Kinderopvang, BSO en het kinderdagcentrum

Voordat een kind op vierjarige leeftijd naar school mag, kan het naar de kinderopvang. Gaat een kind naar school, dan kan het naar de buitenschoolse opvang (BSO). Voor kinderen met een

[16] Voor meer informatie, zie o.a. *Het recht op onderwijs in het VN-Verdrag Handicap. Een verdiepend advies*, College voor de Rechten van de Mens, Utrecht, 2 november 2020. Je vindt het ***hier***

beperking zijn er, naast de reguliere opvang, verschillende mogelijkheden. Zoals de kinderopvang / BSO plus. Ouders vertellen de kinderombudsman dat zij voor de opvang van hun kind tegen twee problemen aanlopen:

- Te kort aan passende opvang
- Uitsluiting van kinderen jonger dan vier jaar

3.2.1 Tekort aan passende opvang

Naar mate de problematiek van een kind complexer wordt, wordt het moeilijker om passende opvang te vinden. Een groep die moeilijk passende opvang kan vinden, zijn ouders van kinderen met een verstandelijke beperking, met autisme of een combinatie van die twee. Ouders zien zich soms genoodzaakt zelf voor de opvang te zorgen. Een moeder vertelt:

Mijn zoon van 12 gaat naar een kinderdagcentrum. Als het kinderdagcentrum om 15 uur uit is, is er daarna geen buitenschoolse opvang. Hij heeft een verstandelijke beperking en autisme. Er zijn geen plekken voor kinderen als mijn zoon. Dan komt het op mij neer. Dat is heel zwaar.

Is ook de opvangplus niet passend en bieden ouders daarom zelf zorg aan hun kind, dan kunnen zij bij de gemeente terecht voor een persoonsgebonden budget (PGB) voor informele zorg. Het moet dan gaan om hulp die de gebruikelijke zorg overstijgt. Opvang gaat dan over in een vorm van jeugdhulp. In Krimpen aan den IJssel[17], Nissewaard[18] en Rotterdam[19] mag degene die het PGB beheert (vaak de ouder) niet ook de informele zorg aan het kind bieden. In Rotterdam[20] en Nissewaard[21] kan daarop een uitzondering worden gemaakt.

17 Artikel 8 sub e Besluit jeugdhulp gemeente Krimpen aan den IJssel 2020.
18 Artikel 4.8 sub f Beleidsregels Jeugdwet 2020 Nissewaard.
19 Artikel 3.4.1 lid 4a Verordening Maatschappelijke Ondersteuning en Jeugdhulp Rotterdam.
20 Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp Rotterdam, par. 1.6.
21 Beleidsregels Wmo 2020, artikel 71, 6e bullet.

De kinderombudsman stelt vast dat niet alle ouders deze regeling voor informele zorg en de uitzonderingen daarop kennen.

3.2.2 Uitsluiting van kinderen jonger dan vier jaar

Heeft een kind zorg nodig die het aanbod op de opvang plus overstijgt, dan kan een kind bijvoorbeeld hulp krijgen op een kinderdagcentrum (KDC). Dit is een vorm van jeugdhulp, waar kinderen met een complexe zorgvraag vanuit verschillende disciplines worden ondersteund. Rotterdam geeft voor deze daghulp bij een KDC geen indicatie af voor kinderen jonger dan vier jaar. Omdat zij deze vorm van jeugdhulp zien als een “school vervangend product” en kinderen onder de vier jaar niet naar school gaan. Nissewaard en Hellevoetsluis bieden deze vorm van jeugdhulp wel aan voor kinderen jonger dan vier jaar.[22] Hellevoetsluis zelfs bij dezelfde organisatie als waar Rotterdam gebruik van maakt voor kinderen ouder dan vier jaar. Een professional zegt over dit onderscheid naar leeftijd:

Geen gelijke kansen voor kinderen in Rotterdam; waar je wieg staat, is dus heel bepalend voor de toekomst. Voor kinderen die naar een KDC moeten staat het leven stil tot het kind vier jaar is.

Een andere professional zegt hierover:

Dit is erg schadelijk voor een kind. Juist op jonge leeftijd (1,5 tot 2 jaar) is er voor de ontwikkeling van een kind met een beperking specialistische hulp nodig, dit kan op latere leeftijd nooit meer ingehaald worden.

De kinderombudsman verbaast zich over het hanteren van een leeftijdsgrens in Rotterdam. Zeker nu Rotterdam erkent dat de wachtlijsten voor deze kinderen bij andere aanbieders van passende hulp, ondanks financiële inspanningen, nog niet zijn weggewerkt.

22 De Rotterdamse regeling vind je ***hier*** onder “Jeugdhulp voor kinderen met een beperking”.

3.3 Op school

3.3.1 Inclusief onderwijs [23]

De meeste kinderen die de kinderombudsman sprak gaan naar het speciaal onderwijs. Ook de vragenlijst is grotendeels ingevuld door/over kinderen die op het speciaal onderwijs zitten, nl 120 van de 137 ingevulde vragenlijsten. Uit de gesprekken en de beantwoording van de vragenlijst blijkt dat de meeste kinderen en hun ouders zeer tevreden zijn over het speciaal onderwijs. Zij krijgen daar de begeleiding en aandacht die in het regulier onderwijs vaak niet mogelijk is. Een ouder vertelt:

Op huidige school houden ze wel rekening met mijn kind, op regulier onderwijs zwaar onvoldoende.

Een professional zegt over het speciaal onderwijs:

Op het speciaal onderwijs wordt het onderwijs aangepast aan het kind. In het regulier onderwijs moet een kind zich aanpassen aan het onderwijs.

Als groot nadeel van het speciaal onderwijs noemen veel kinderen en jongeren dat dit leidt tot een scheiding tussen kinderen met en zonder beperking. Zij kennen elkaars wereld nauwelijks. Dat leidt tot onbegrip en soms ook tot pesten (zie H5 Onbegrip en pesten). Een kind zegt:

Het speciaal onderwijs is fijn, omdat ik hier meer hulp krijg. Maar ik voel me ook buitengesloten. Het is een extra bevestiging dat je een aandoening hebt en niet normaal bent.

Een docent op school zegt:

Door het speciaal onderwijs is de buitenwereld hen vreemd.

[23] Lees meer over inclusief onderwijs op de ***site*** van Defence for Children International

Om die kloof tussen kinderen met en zonder beperking te dichten dient het inclusief onderwijs. Maar in Nederland is er nog geen sprake van inclusief onderwijs.[24] Regulier en speciaal onderwijs bestaan nog steeds naast elkaar. Het kinderrechtencomité heeft onlangs zijn zorgen uitgesproken over de toename van het aantal kinderen dat naar het speciaal onderwijs gaat.[25] Het roept de overheid op om werk te maken van inclusief onderwijs.

Veel kinderen die de kinderombudsman spreekt willen graag dat kinderen met en zonder beperking samen naar school gaan. Een dove jongen zegt:

Ik wil dat dove en horende jongeren gewoon met elkaar naar school gaan. Om elkaar beter te leren kennen. Maar dan moet gebarentaal wel een vak worden op school. Net als Engels.

Maar kinderen vinden dat ook wel spannend.

Een gemengde school lijkt mij moeilijk, er is meer begrip als iedereen iets heeft.

Niet alleen de centrale overheid, maar ook gemeenten moeten zich inzetten voor inclusief onderwijs. Het VN Verdrag Handicap richt zich immers ook tot gemeenten. En in de Grondwet staat dat gemeenten de plicht hebben om te zorgen voor voldoende openbaar onderwijs. Dat gaat dan natuurlijk wel over inclusief onderwijs! Onder meer door te zorgen voor adequate huisvesting van scholen[26], kunnen gemeenten inclusief onderwijs een stap dichterbij brengen.

[24] Inspectie voor het Onderwijs, *De staat van het onderwijs 2019.*

[25] CRC, *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports on the Kingdom of the Netherlands*, 9 maart 2022, par. 27. Die vind je ***hier***

[26] Voor de ervaringen van Rotterdammers met de fysieke toegankelijkheid van het regulier onderwijs, zie het advies van de Brede Raad010, *Een inclusief Rotterdam begint met fysiek toegankelijk onderwijs*, april 2022. Dat vind je ***hier***

Een mooi voorbeeld op weg naar inclusief onderwijs zijn de plannen van VSO Mytylschool De Brug in Rotterdam. Zij gaan verhuizen naar een nieuw schoolgebouw waar ook een reguliere middelbare school komt. Samen delen zij voorzieningen. Hierdoor vermengen de werelden van de jongeren zich.

Andere goede voorbeelden op weg naar inclusief onderwijs zijn de *Samen naar school*[27] klas op OBS West in Capelle aan den IJssel en *Stichting Bram*[28] voor kinderen uit o.a. Albrandswaard. Kinderen met een beperking zitten met de nodige ondersteuning samen in een klas op een reguliere school. Kinderen met en zonder beperking doen zo veel mogelijk samen en leren elkaar zo spelenderwijs kennen.

In Hellevoetsluis biedt Kindcentrum De Samenstroom regulier en speciaal onderwijs, opvang, zorg en behandeling onder één dak aan voor kinderen met en zonder beperking van 0 tot en met 13 jaar.

Maar regulier en speciaal onderwijs door huisvesting dicht bij elkaar aanbieden is nog géén inclusief onderwijs. Er is meer nodig om de scheiding tussen regulier en speciaal onderwijs op te heffen. Uit de Lokale Inclusie Agenda zou moeten blijken welke stappen gemeenten gaan zetten om inclusief onderwijs mogelijk te maken. Dat doen gemeenten nu onvoldoende.

3.3.2 Schoolniveau

Leerlingen op het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) zijn beperkt in de niveaus die zij op school kunnen doen. De meeste VSO-scholen bieden maximaal VMBO of HAVO aan. Een enkele VSO-school biedt via afstandsonderwijs van IVIO wel de mogelijkheid om een hoger niveau te doen. Een moeder van een leerling op het VSO vertelt:

27 ***Zie*** Samen naar school
28 ***Zie*** Stichting Bram

Mijn dochter heeft haar droom om VWO te volgen opgegeven. De VSO-school waar zij op zit biedt geen VWO aan. Nu doet mijn dochter lacherig bij een hoog cijfer. "Ach het is maar havo niveau", zegt ze dan.

Een leerling zegt:

Het speciaal onderwijs zou ook hogere opleidingsvormen moeten aanbieden. Anders worden wij beperkt in wat hierna kan.

Leerlingen op het regulier onderwijs kunnen wél op alle niveaus onderwijs volgen. Dit leidt tot kansenongelijkheid. De kinderombudsman vindt dat onwenselijk. En het is in strijd met het VN Verdrag Handicap. Dat zegt namelijk dat kinderen met een beperking op voet van gelijkheid met andere kinderen aan *alle niveaus* van het onderwijs moeten kunnen deelnemen. Daarvan is geen sprake. De Inspectie van het Onderwijs constateert dit probleem ook en pleit voor een veel intensievere samenwerking tussen het VSO en het regulier voortgezet onderwijs om de kansen van deze kinderen te vergroten.[29] De kinderombudsman roept gemeenten op om hierover met de samenwerkingsverbanden van scholen in gesprek te gaan.

3.4 Leerlingenvervoer

Kinderen en jongeren die vanwege hun beperking niet zelfstandignaar school kunnen, hebben recht op leerlingen-vervoer. Uit de beantwoording van de vragenlijst en uit de gesprekken over school blijkt dat kinderen en jongeren (en hun ouders) niet tevreden zijn over leerlingenvervoer.[30]

29 Ook de Inspectie voor het Onderwijs constateert dat de keuzemogelijkheden in onderwijsniveaus op het VSO beperkt zijn. Zie *De staat van het Onderwijs 2021*, p. 127. Dat vind je ***hier***
30 Zie ook het onderzoek van Ouders&Onderwijs, *Kwaliteit leerlingenvervoer onvoldoende. Onderzoek naar de ervaringen van ouders met leerlingenvervoer*, 22 maart 2022. Dat vind je ***hier***

De drie belangrijkste problemen die genoemd worden, zijn:

- **De taxi doet er (te) lang over**
- **Gebrek aan flexibiliteit**
- **Elk jaar moet leerlingenvervoer opnieuw worden aangevraagd**

Positieve berichten over leerlingenvervoer zijn er in beperkte mate. Een vaste chauffeur die zich inzet voor de kinderen wordt vaak genoemd. En de taxi is voor sommige kinderen een gezellige, en soms de enige, plek om met anderen bij te praten. Zo zegt een kind:

Ik heb vrienden gemaakt in de taxi en daarom is het wel gezellig.

3.4.1 De taxi[31] doet er lang over

Kinderen, jongeren en hun ouders klagen er over dat de taxirit naar school en terug naar huis te lang duurt. 's Ochtends moeten ze al vroeg klaar staan. Soms al wel om 7 uur. 's Middags komen ze vaak laat thuis. Dan hebben zij geen tijd en energie meer voor huiswerk en leuke dingen. Dat maakt de wereld van kinderen en jongeren met een beperking nog kleiner dan dat die soms al is. In de vragenlijst geeft ongeveer een vijfde van de ouders en de kinderen aan dat ze er langer dan een uur over doen. En dat dus twee keer per dag, naar school en terug naar huis. Een meisje zegt:

Ik wil wel een hobby, maar ik ben door de taxi te laat thuis. Dat lukt dan niet.

Een jongen legt uit:

De reistijd een uur heen en een uur terug is erg lang. Soms zelfs langer in verband met file. Hierdoor maak ik hele lange vermoeiende dagen. Hierdoor heb ik weinig tot geen tijd voor ontspanning en sociale contacten.

[31] Kinderen hebben het in de gesprekken over leerlingenvervoer met de kinderombudsman telkens over de taxi. De taxi kan een auto of een busje zijn.

De kinderombudsman ziet wat de lange reistijd met kinderen en jongeren doet. Juist deze kinderen die vaak al een lager energieniveau hebben of sneller vermoeid zijn, hebben dan nog een extra belasting door de taxirit. Een taxirit die soms wel twee keer langer duurt dan als een kind direct naar school gebracht wordt.

Gemeenten hebben afspraken met de vervoerder gemaakt hoe lang de rit mag duren; zie tabel 2. Maar, het wachten op de taxi op school telt niet mee! Die tijd komt er dan nog bij. Sommige kinderen wachten wel een half uur op school op de taxi. En als ze dan nog kinderen op een andere school moeten ophalen, wachten ze daar weer.

Tabel 2 **Maximale duur van de taxirit**

Gemeente	Maximale reistijd		Telt wachten mee?
Albrandswaard	90 minuten		Nee
Capelle aan den IJssel	60 minuten binnen Capelle	90 minuten buiten Capelle	Nee
Hellevoetsluis	90 minuten		Nee
Krimpen aan den IJssel	90 minuten		Ja
Nissewaard	60 minuten binnen Nissewaard	90 minuten buiten Nissewaard	Nee
Rotterdam	75 minuten		Nee

De kinderombudsman roept gemeenten op om creatief na te denken hoe de reistijd kan worden verkort. Juist deze kinderen moeten zo veel mogelijk ontlast worden. Betrek kinderen hierbij. Zij hebben veel ervaring en ideeën over wat beter kan. Een professional denkt out-of-the-box:

Laat school na de spits starten. Dan staan de kinderen niet in de file en duurt het leerlingenvervoer aanzienlijk korter!

Jongeren geven aan dat de taxirit onder andere zo lang duurt, omdat ze kinderen op andere scholen moeten ophalen. Bij elke school moeten ze wachten. Door zoveel mogelijk kinderen van dezelfde school bij elkaar in de taxi te zetten, gaat het sneller, denken zij. En het is gezellig. Het is een moment om bij te kletsen. Dat is belangrijk voor kinderen die vaak weinig vrienden hebben.

3.4.2 Gebrek aan flexibiliteit

Door professionals en kinderen wordt ook gewezen op het gebrek aan flexibiliteit in het leerlingenvervoer. Je hebt leerlingenvervoer of je hebt het niet. En als je leerlingenvervoer hebt, dan staat de bestemming en het tijdstip van de rit vast. Die is niet aan te passen.

Kinderen vragen om meer flexibiliteit om zo meer gewoon mee te kunnen doen. Nu is het zo dat als ze bijvoorbeeld eerder uit zijn vanwege lesuitval, ze toch moeten wachten op de taxi. Als ze na school willen afspreken bij een vriendje lukt dat niet, omdat de bestemming van hun taxirit vast ligt. Kinderen zonder beperking kunnen wel gewoon eerder naar huis of met een vriendje afspreken.

Capelle aan den IJssel maakt het wel mogelijk dat kinderen die lesuitval hebben of om medische redenen eerder weg moeten, eerder op school worden opgehaald.

Professionals vragen om meer flexibiliteit om jongeren zo te helpen zelfstandiger te worden. Zij zien nu gebeuren dat de gemeente het leerlingenvervoer stopt, omdat het kind zelfstandig zou moeten kunnen reizen. Dat veroorzaakt soms paniek in een gezin. Hun kind is daar nog niet klaar voor! Professionals suggereren dat een overgangsperiode van een aantal maanden een oplossing kan zijn. In die periode loopt het leerlingenvervoer door en ondertussen oefent het kind om zelf met het OV te reizen. Dat brengt ouders en het kind rust.
Dit gebeurt al in Capelle aan den IJssel. Om ouders mee te krijgen helpt het als het OV, net als leerlingenvervoer, door de gemeente vergoed wordt. Dat is niet in elke gemeente zo.

MEE op Weg is een mooi project van MEE Rotterdam Rijnmond. Een maatje helpt jongeren stap voor stap om zelfstandig met het OV te leren reizen. De maatjes zijn vaak studenten, wat het oefenen vaak ook gezellig maakt.

Professionals vragen ook om flexibiliteit voor jongeren die last hebben van energietekort. En deel van deze jongeren wil best zelfstandig reizen, maar heeft daar niet altijd de energie voor. Geef die jongeren de mogelijkheid om bijvoorbeeld tijdens de drukke ochtendspits met leerlingenvervoer te komen. En 's middags als het rustig is met het OV te gaan.

gebrek aan flexibiliteit vraagt soms om inventieve oplossingen van ouders!

3.4.3 Looptijd leerlingenvervoer

Ouders moeten elk jaar opnieuw bij de gemeente leerlingenvervoer aanvragen. Ook als er niets verandert in de situatie van een kind. Een moeder verzucht:

Elk jaar moet ik opnieuw leerlingenvervoer voor mijn dochter aanvragen. Waarom? Ze zit blijvend in een rolstoel. Dan vraagt de gemeente: is er iets veranderd? Wat willen ze horen? Dat m'n dochter opeens kan lopen?!

De kinderombudsman snapt niet dat gemeenten ouders hier elk jaar mee belasten. Helemaal niet als het gaat om kinderen van wie bekend is dat zij langdurig leerlingenvervoer nodig hebben. De wet schrijft ook niet voor dat leerlingenvervoer maar voor één jaar kan worden afgegeven.

De kinderombudsman roept op om, waar mogelijk, voor meerdere jaren leerlingenvervoer toe te kennen. Voor kinderen die op het speciaal onderwijs zitten, kan de gemeente de duur van de beschikking voor leerlingenvervoer goed laten aansluiten bij de duur van de toelaatbaarheidsverklaring (TLV). Die wordt voor meerdere jaren afgegeven.

Rotterdam en Capelle aan den IJssel verstrekken aan ongeveer een derde c.q. een kwart van de kinderen die gebruik maken van leerlingenvervoer een beschikking die meerdere jaren geldig is. Het gaat om kinderen van wie vast staat dat zij langdurig gebruik moeten maken van leerlingenvervoer. De gemeenten belasten ouders niet tussendoor met vragen en papierwerk. Ze vragen wel ieder jaar bij de school of ouders na of er nog iets in de situatie is veranderd. Hellevoetsluis is bezig de Verordening voor deze kinderen aan te passen, zodat hun ouders maar eens in de drie jaar leerlingenvervoer hoeven aan te vragen.

3.5 Na het voortgezet speciaal onderwijs

Voor jongeren die op het VSO zitten, is de stap naar het vervolgonderwijs groot. Het beroepsonderwijs en het hoger onderwijs kennen geen speciaal onderwijssysteem. Wel zijn deze reguliere onderwijsinstellingen gehouden doeltreffende aanpassingen te treffen voor studenten met een beperking.[32]

Jongeren op het VSO vertellen dat ze deze overgang moeilijk vinden. Ze lopen tegen meerdere belemmeringen op. Zo vertellen ze dat de vervolgopleiding niet altijd zit te wachten op jongeren met een beperking. Een meisje met een visuele beperking vertelt over het toelatingsgesprek dat ze moest voeren:

Toen ik vertelde dat ik slechtziend was, was er direct twijfel of ik de opleiding wel zou kunnen halen. Gelukkig was dat in het tweede gesprek anders. Toen werd er vanuit mogelijkheden gedacht.

Ook is niet altijd duidelijk of de negatieve uitkomst van een toelatingsgesprek slechts een advies is of een afwijzing. Dat belemmert aankomende studenten om rechtsmiddelen in te stellen, omdat hen het verschil niet goed duidelijk gemaakt wordt.

Worden jongeren met een beperking toegelaten, dan lopen ze er tegenaan dat het aantal leerlingen op een vervolgopleiding veel groter is. Van nog geen honderd op het VSO naar enkele duizenden op het MBO of HBO. En de zorg en begeleiding op het MBO en HBO is veel minder dan op het VSO. Dat is behoorlijk wennen. Een docent van het VSO zegt:

Op het VSO hebben deze leerlingen bijna nergens last van.
De overstap naar het MBO is waar de problemen ontstaan.
De jongeren worden niet altijd geaccepteerd omdat het meer moeite kost.

32 Deze verplichting vloeit voort uit de Wet gelijke behandeling handicap/chronische ziekte (WGBH/CZ).

Een jongen vertelt over deze overgang:

Wij moeten twee doelpunten scoren om gelijk te staan met jongeren zonder beperking. Wij moeten harder opkomen voor onze rechten en wij moeten veel harder werken.

Jongeren noemen ook nog dat het niet altijd duidelijk is welke zorg er op de vervolgopleiding is. Jongeren vragen aan vervolg-opleidingen om op hun website heel duidelijk te maken welke zorg en begeleiding er voor hen is. Door dit open te laten of vaag te omschrijven, leidt dat bij hen tot onzekerheid en stress.

Tot slot wijst de kinderombudsman er nog op dat speciaal onderwijs géén schoolniveau is! Een leerling vertelde dat zij op het aanmeldingsformulier van het MBO haar schoolniveau moest aankruisen. In het lijstje stond het VSO. Dat maakte haar kwaad. Ze zegt:

Waarom moet ik vertellen dat ik op het VSO heb gezeten? Daarmee zegt de opleiding: jij bent anders. Maar ik heb gewoon een HAVO diploma gehaald!

De kinderombudsman zal de knelpunten uit dit hoofdstuk delen met de onderwijsinstellingen.

Aanbevelingen:

3 **Zorg voor voldoende kinderopvang en BSO voor kinderen met een beperking die niet van het reguliere aanbod gebruik kunnen maken**

4 **Maak geen onderscheid op grond van leeftijd voor zorg voor kinderen met een beperking. Biedt de zorg die nodig is**

5 **Draag als gemeente bij aan de transitie naar inclusief onderwijs, o.a. door huisvesting. Maak samen met de samenwerkingsverbanden van scholen concreet hoe dat moet**

6 **Ga met de samenwerkingsverbanden van scholen in gesprek hoe leerlingen die dat willen en kunnen, toch een hoger schoolniveau kunnen doen**

7 **Bedenk samen met kinderen creatieve oplossingen om de duur van de taxirit te verkorten en te flexibiliseren**

8 **Verstrek een beschikking voor leerlingenvervoer voor meerdere jaren als duidelijk is dat de situatie niet verbetert. Sluit bijvoorbeeld aan bij de duur van een toelaatbaarheidsverklaring**

4 Vrije tijd

4.1 Inleiding

Hoe brengen kinderen met een beperking hun vrije tijd door? In het VN Verdrag Handicap[33] staat dat deze kinderen op voet van gelijkheid met andere kinderen toegang moeten hebben tot spel-, recreatie-, sport- en vrijetijdsactiviteiten en tot het openbaar vervoer. Maar is dat ook zo? Een jongen met een motorische beperking vertelt:

Daarnaast zijn de normale dingen vaak gecompliceerd. In een tram mag maar één rolstoel mee, in de bioscoop zit je op de eerste rij en kunnen er maar drie mensen tegelijk. Ook zijn er op veel plekken alleen trappen zonder leuning en geen helling te vinden. Als je met de trein wil moet die al dagen van tevoren gepland worden, de metro is erg moeilijk. Chauffeurs in het openbaar vervoer rijden vaak door in verband met tijd.

Het VN Kinderrechtencomité noemt allerlei obstakels die kinderen tegen komen. Zoals uitsluiting van informele en sociale fora waar vriendschappen worden gevormd en waar spel en recreatie plaats vindt; isolement thuis; negatieve beeldvorming over kinderen met een beperking; fysieke ontoegankelijkheid van openbare ruimten, parken en speeltuinen. En een gebrek aan toegankelijk openbaar vervoer.[34] Dat is nogal wat.

Deze obstakels zijn helaas herkenbaar. Gemeenten moeten aan de slag. Daarvoor moeten zij eerst de obstakels identificeren en daarna opheffen.[35] Samen met de kinderen. Maar helaas gebeurt dat niet, stelt de kinderombudsman vast (zie ook H 2 Kinderrechten en participatie).

33 Artikel 30 lid 5 VN Verdrag Handicap.
34 VN Kinderrechtencomité, Algemene Aanbeveling 17, par. 50.
35 Artikel 9 VN Verdrag Handicap.

In dit hoofdstuk komen aan de orde de obstakels die kinderen tegen komen in de buitenruimte (speeltuinen, op straat en OV), sport en cultuur, en vrienden.

4.2 Buiten

Kinderen vertellen dat er nog steeds obstakels zijn die hen beletten hun vrije tijd naar eigen wens in te vullen. Ze noemen in het bijzonder obstakels in speeltuinen, op straat en in het openbaar vervoer.

4.2.1 Speeltuinen

Kinderen en ouders noemen dat speeltuinen niet altijd toegankelijk zijn voor kinderen met een beperking. Uit onderzoek blijkt zelfs dat negen van de tien speeltuinen in Nederland onvoldoende toegankelijk zijn.[36] Kinderen en ouders noemen speeltoestellen en bestrating die niet geschikt zijn. De kinderombudsman krijgt deze signalen met name van kinderen met een lichamelijke en verstandelijke beperking. Een vader met een kind met een lichamelijke beperking vertelt:

Ik moet met mijn dochtertje drie haltes met de metro voor een speeltuin waar mijn kind in een schommel met een rekje kan.

Een moeder met een tienerzoon met een verstandelijke beperking zegt:

Er zijn niet veel plekken buiten voor mijn zoon om te spelen. In de speeltuin kan mijn zoon niet terecht. Toestellen zijn voor jongere kinderen. Met zijn grote lichaam kan hij niet van glijbaan of op het klimrek.

Het valt de kinderombudsman op dat speeltoestellen vaak niet geschikt zijn voor kinderen met een lichamelijke beperking. Een schommel zonder rekje, een klimtoestel dat alleen met een

36 ***Zie*** Samenspeel netwerk.

touw te beklimmen is, een speelhuisje waar geen rolstoel in past. Ook het streven naar duurzaamheid zit de toegankelijkheid soms in de weg. Bestrating met boomschors in plaats van stenen bijvoorbeeld belemmert de toegang voor kinderen met een lichamelijke beperking. Een jongen in een rolstoel noemt:

Ze hebben laatst bij ons in de straat de speeltuin verbouwd. Maar je kunt er moeilijk met de rolstoel in omdat ze van die houtsnippers hebben geplaatst. Dit maakt je banden sneller leeg.

Toegankelijkheid ziet niet alleen op fysieke toegankelijkheid maar ook op welkom zijn. Helaas ervaren kinderen met een beperking nogal een drempel om naar de speeltuin te gaan. Ze hebben bijvoorbeeld geen vrienden in de buurt om mee af te spreken. En als kinderen met een beperking wel naar de speeltuin gaan voelen ze zich buitengesloten, omdat ze anders zijn. Voor hen is de speeltuin geen toegankelijke plek, in de zin dat zij zich welkom voelen.

In het Samenspeelnetwerk zetten organisaties zich in om samenspelen voor álle kinderen mogelijk te maken. Organisaties én gemeenten kunnen een samenspeelbelofte opstellen. Hierin leggen ze vast hoe ze bijdragen aan een inclusieve speelcultuur. Rotterdam heeft zo'n belofte afgelegd.[37]

[37] *Zie* Samenspeel netwerk.

4.2.2 Op straat

Kinderen met een lichamelijke of visuele beperking vertellen de kinderombudsman dat zij op straat veel obstakels tegenkomen. Dat staat ook gewoon meedoen in de weg. En het kost extra energie om deze obstakels te overwinnen. Voorbeelden zijn:

- Fout geparkeerde scooters en fietsen op de stoep
- Losliggende tegels op de stoep
- Te smalle stoepen
- Te weinig of te steile afritjes van de stoep voor een rolstoeler
- De tikkers van de stoplichten voor voetgangers doen het niet altijd
- Geleidetegels voor blinden en slechtzienden liggen niet overal goed
- Fietsers houden onvoldoende rekening met kinderen met een beperking

Rondleidingen

Naar aanleiding van de gesprekken met de kinderombudsman hebben de leerlingen van VSO Mytylschool De Brug en van de Visio school een rondleiding voor de gemeente Rotterdam, de RET en het architectenbureau MVRDV georganiseerd. Tijdens deze twee rondleidingen hebben zij de obstakels in de omgeving van hun school laten zien. De kinderombudsman kijkt hierna met heel andere ogen naar al die paaltjes overal op straat, gelijdelijnen waarvan stukken ontbreken en dan die scooters overal!

De jongeren van de Mytylschool lieten tijdens de rondleiding zien dat het gevaarlijk is als zij bij school moeten oversteken. Oversteken is voor jongeren in een rolstoel ook niet gemakkelijk als er te weinig of te steile afritjes van de stoep zijn. Op straat is het gevaarlijk. Het verkeer houdt niet voldoende rekening met hen. En ze lopen het risico met hun wielen in de gaten van de put terecht te komen. Tot slot hebben trapjes buiten vaak

geen leuning. Als je een motorische beperking hebt, is een leuning onmisbaar. Naar aanleiding van deze rondleiding heeft de gemeente de toegankelijkheid rond de school verbeterd!

De jongeren van de Visio school lieten tijdens de rondleiding zien dat ze regelmatig obstakels tegenkomen op straat. Met name van fout geparkeerde fietsen en scooters hebben ze last. Zeker als die op de geleidelijnen staan. De geleidelijnen liggen niet overal goed. Soms ontbreken er stukken. Ook oversteken is lastig. Electrische auto's en fietsers horen ze bijna niet aankomen. Fietsers houden geen rekening met hen. Een publiekscampagne om aandacht te vragen voor veilig verkeer voor iedereen kan hier wellicht helpen, stellen jongeren voor. Een meisje vertelt:

Met name fietsers stoppen slecht voor een zebrapad of glippen er snel nog even tussendoor. Ook al heb je een blindenstok. Dat levert gevaarlijke situaties op. Hierdoor ontwikkel je een angst om op stap te gaan.

Zij vertellen ook dat de tikkers van de voetgangerslichten het niet altijd doen. Of als er meerdere voetgangerslichten op een kruispunt staan is het moeilijk om goed te horen welke tikker voor hun voetgangerslicht is.

Een professional voegt er aan toe dat het voor kinderen met een visuele beperking om meer gaat dan alleen de geleidelijnen die goed moeten liggen:

Toegankelijkheid in de openbare ruimte is altijd een samenspel van logica, voorspelbaarheid, eenduidigheid. Naast het creëren van obstakelvrije looplijnen zijn duidelijke informatievoorziening, licht/verlichting en kleurcontrast belangrijke aandachtspunten.

De gemeente Rotterdam heeft naar aanleiding van de rondleiding laten weten meer aandacht hieraan te zullen besteden. Ze hebben de jongeren gevraagd vooral een melding te doen bij de gemeente als er dingen stuk zijn of niet goed werken.

Het zebrapad doortrekken over het fietspad of een stoplicht op het fietspad, dat zien de jongeren met een visuele beperking als oplossing voor fietsers die onveiligheid veroorzaken

Jongeren met een visuele beperking noemen als oplossing voor het onderscheiden van de verschillende voetgangerslichten om de tikkers op een verschillende toonhoogte af te stellen. Als je dan ergens vaker komt weet je beter welke tikker bij welk stoplicht hoort.

Om de weg te vinden in een onbekende omgeving stellen de jongeren voor om een Google Maps voor slechtziende wandelaars te maken. Die moet zo nauwkeurig zijn dat je begrijpt waar je moet lopen

4.2.3 Openbaar vervoer

In de vragenlijst geeft tweederde van de kinderen en bijna alle ouders aan het openbaar vervoer slechts soms of niet te gebruiken. Het valt de kinderombudsman op dat ouders overprikkeling van hun kind regelmatig noemen als reden om geen gebruik te maken van het OV. En (ouders van) kinderen met een lichamelijke beperking geven onder meer aan het OV niet of weinig te gebruiken uit angst dat de lift stuk is (metro/trein) of dat de buschauffeur niet wil stoppen voor hun kind in een rolstoel. Een ouder zegt:

Er zijn veel prikkels in het OV en daarnaast is het te risicovol wanneer bijvoorbeeld een lift defect is. Je strandt dan met kind en rolstoel.

De obstakels in het OV die kinderen met een lichamelijke of visuele beperking noemen zijn o.a.:

- de buschauffeur stopt te ver van de stoep
- de buschauffeur wil geen plank uitleggen
- de buschauffeur rijdt door als hij een rolstoeler bij de halte ziet
- in de metro werkt de lift niet altijd
- in de metro mag maar één rolstoeler mee
- in het OV is niemand om hulp aan te vragen
- praatpalen bij de tram werkt niet goed
- de letters met de vertrektijden in het OV zijn te klein

Jongeren met een auditieve beperking die het OV gebruiken hebben er last van dat storingen meestal niet op de borden worden aangegeven. De omroepberichten kunnen ze niet horen. Dat levert stress op. Een aantal jongeren geeft aan dan maar achter de menigte aan te lopen om te ontdekken wat er aan de hand is.

In de paragraaf “Op straat” werd al genoemd dat de jongeren met een visuele beperking van de Visioschool een rondleiding hebben georganiseerd voor de gemeente Rotterdam, de RET en

het architectenbureau MVRDV. In deze rondleiding hebben zij ook de obstakels in het openbaar vervoer laten zien.

Zo kwam de praatpaal bij de tram aan de orde. Die paal vertelt welke tram eraan komt. Soms doet de paal het niet of het geluid staat te zacht. Als er twee trams tegelijkertijd op de halte stoppen is onduidelijk over welke tram de praatpaal het heeft. Een leerling vertelt:

Als ik de tram naar school neem, maak ik een omweg. De snelste route gaat vanaf een halte waar meerdere tramlijnen langs komen. Maar ik kies voor een halte waar maar één tramlijn komt. Dan kan ik me niet vergissen. Ik doe er dan wel langer over.

Jongeren stellen voor om bij het instappen van de tram om te roepen welke lijn het is. Net zoals bij de metro.

De jongeren gaven ook aan dat de borden bij de tramhalte met de perronaanduiding lastig zijn te lezen. Ze hangen zo hoog, dat ze slecht leesbaar zijn voor jongeren met een visuele beperking.

De gemeente en de RET hebben serieus naar de signalen van de jongeren geluisterd. Ze hebben de jongeren gevraagd vooral een melding te doen bij de RET als er dingen stuk zijn of niet goed werken.

4.3 Sport en cultuur

Uit de vragenlijst blijkt dat kinderen met een beperking graag die dingen doen die alle kinderen doen. Sporten, dansen en gamen bijvoorbeeld. Wel ziet de kinderombudsman dat de keuze voor kinderen met een beperking beperkt is. Dat er obstakels zijn om naar een activiteit te gaan. En dat de activiteiten voor kinderen met een beperking die er wel zijn, onvoldoende bekend zijn.

Wat opvalt in de vragenlijst is het verschil tussen wat kinderen en ouders hierover aangeven. Kinderen geven voor het merendeel aan dat zij gemakkelijk naar een activiteit kunnen en gewoon mee kunnen doen. Meer dan de helft van de ouders geeft echter aan dat hun kind niet gemakkelijk naar een activiteit kan. En het merendeel van de ouders geeft aan dat gewoon mee doen niet vanzelfsprekend is. Een verklaring kan zijn dat met name jongeren tussen 12 en 18 jaar de vragenlijst hebben ingevuld. Zij zijn mogelijk al zelfstandiger.

4.3.1 Deelname van kinderen met een beperking

Kinderen met een motorische beperking geven aan dat er maar weinig sportclubs zijn waar zij terecht kunnen. En die zijn niet in de buurt. Ze noemen met name voetbal, hockey en tennis waar ze graag aan zouden meedoen. Sportactiviteiten voor kinderen met een verstandelijke beperking op reguliere clubs zijn er meer. En sportactiviteiten georganiseerd door welzijns-organisaties, speciaal voor kinderen met een beperking. Maar helaas zijn deze activiteiten gescheiden van kinderen zonder beperking en dus niet inclusief. Voor zover de teams open staan voor kinderen met een lichamelijke én met een verstandelijke beperking, geeft een deel van de kinderen met een lichamelijke beperking aan dat niet leuk te vinden. Zij willen graag sporten met kinderen zonder beperking!

Soms is het wel nodig om voor een bepaalde groep speciale voorzieningen te treffen. Bijvoorbeeld voor kinderen met autisme. Ouders geven aan dat het voor hun kind moeilijk is om aan reguliere sport of cultuur mee te doen. Met andere kinderen erbij is het snel te druk en raakt het kind overbelast. Zwemles noemen ouders regelmatig als problematisch. Kleine groepen met gespecialiseerd personeel is dan een oplossing. Of eén op één sport. Maar ook dat aanbod is er weinig en dat is duur. Een jongen zegt:

Bv kickboksen kan ik mee doen, alleen als erg druk is liever niet. Want dan gaat het vaak mis als ik dan mee doe. Doordat er veel prikkels zijn kan ik rare gedrag vertonen. Woede, agressief, onbeschoft, niet luisteren..... Ruime ruimte met minder spullen en kleine groep functioneer het beste. Maar dat is niet altijd overal te vinden.

In Krimpen aan den IJssel heeft de gemeente samen met de kermisexploitant een prikkelvrij uur afgesproken voor de kermis.

En kinderen die graag op een gewone sportclub willen meedoen, voelen zich niet altijd welkom. Een leerkracht vertelt:

Sporten is vaak niet te regelen. Veel verenigingen zeggen nee als je ze belt omdat het teveel moeite is. De meeste teams bij een reguliere club zijn voor kinderen met een verstandelijke beperking, de G-teams. Dat is moeilijk om mee om te gaan.

En tot slot kennen niet alle kinderen en hun ouders het aanbod dat er wel is, merkt de kinderombudsman.

De gemeente Nissewaard heeft een handzaam boekje met een overzicht van het sportaanbod voor inwoners met een beperking

De kinderombudsman vindt dat ook kinderen met een beperking gewoon moeten kunnen meedoen aan sport en cultuur, niet te ver van huis. Die activiteiten moeten volgens het VN Verdrag Handicap inclusief zijn, dus samen met kinderen zonder beperking. Dat aanbod hebben de gemeenten niet voldoende. Ook als het nodig is dat kinderen met een beperking apart sporten, constateert de kinderombudsman dat het aanbod onvoldoende is. Met name voor kinderen met een lichamelijke beperking of met autisme. Aanbod dat er wel is, is onvoldoende bekend.

4.3.2 Obstakels om naar een activiteit te gaan

De wereld van een deel van de kinderen met een beperking is klein. Ze gaan vroeg van huis en zijn laat thuis vanwege het leerlingenvervoer dat lang duurt. Daardoor is er weinig tijd én energie over om activiteiten te ondernemen. Hun leven draait voor een belangrijk deel om verzorging, verplaatsing en school. Een leerling zegt:

Ben meestal veelste moe om ergens te gaan of ik heb doktersafspraken.

En niet alle kinderen kunnen zelf naar een activiteit. Ze zijn afhankelijk van hun ouders of van een vervoersvoorziening. Een meisje zegt:

Als ik ergens heen wil, moet ik altijd wachten. Wachten op iemand die me ergens heen kan brengen. Dat vind ik niet fijn.

Professional geven aan dat kinderen hun ouders niet vragen om sport of andere activiteiten. Ze willen hun ouders niet nog meer belasten met het regelen van vervoer naar sport. Dat is een pijnlijke constatering.

4.4 Vrienden

Wat de kinderombudsman in de gesprekken met kinderen regelmatig hoort is dat zij weinig of geen vrienden in de buurt hebben. In de vragenlijst geeft de helft van de kinderen aan dat zij genoeg vrienden hebben. Van de ouders geeft slechts 10% aan dat hun kind genoeg vrienden heeft. Een deel van deze kinderen en jongeren voelt zich hierdoor eenzaam. Een meisje zegt:

Ik heb geen vrienden in de buurt. Fysiek contact heb ik niet meer. Alleen op school. Mijn broertje en zusje mogen wel buiten spelen of met vrienden in de stad afspreken. Ik kan dat niet.

Een ander vertelt:

De leerlingen in de taxi en op school, dat is familie. Dat zijn de enigen die ik heb.

Kinderen geven aan vaak geen aansluiting te hebben met kinderen in de buurt. Samen buiten spelen is er voor veel van deze kinderen niet bij. Een deel ervaart uitsluiting en pesten (zie Hoofdstuk 5 Onbegrip en pesten). Een vader zegt:

Mijn kind speelt niet buiten. Heeft geen vrienden buiten. Hij wordt gepest omdat hij anders is.

Een moeder vertelt:

School is zo ver weg van onze huisomgeving. Dat vrienden in de buurt maken niet te doen is. Connectie maken met gewone kinderen lukt niet, snappen zijn beperkingen niet.

Een deel van de kinderen en jongeren geeft aan wel vrienden op school te hebben. Maar op het speciaal onderwijs wonen vrienden vaak ver weg. De school vervult immers een regio-functie. Daardoor kan het zo maar zijn dat een vriend op meer dan een uur reizen woont. En als het leerlingenvervoer zo inflexibel is als nu, is afspreken na school er ook niet bij. Wel onderhouden ze contact via gamen of social media.

De kinderombudsman maakt zich zorgen over de eenzaamheid die kinderen en jongeren ervaren. De Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind noemt eenzaamheid de grootste handicap van deze kinderen.[38] De kinderombudsman roept de gemeenten op samen met kinderen activiteiten te organiseren om eenzaamheid tegen te gaan.

Aanbevelingen:

9 **Zorg voor voldoende inclusief aanbod van speeltuinen, sport en cultuur waar kinderen met een beperking aan mee kunnen doen. Maak dat aanbod goed bekend**

10 **Organiseer samen met kinderen activiteiten om eenzaamheid en onbegrip (zie H5) tegen te gaan. Betrek de samenwerkingsverbanden van scholen erbij, voor zover die activiteiten op school plaats vinden**

[38] ***Zie*** De Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind.

5 Onbegrip en pesten

5.1 Onbegrip

Wat kinderen in alle gesprekken noemen is dat er onbegrip is. Op straat, op school, overal. Mensen zonder beperking kennen nauwelijks mensen met een beperking. En andersom. Mensen zonder beperking snappen daarom niet wat het is om een beperking te hebben. Die onbekendheid leidt tot onbegrip. Daarover zeggen kinderen:

Een beperking is niet enkel je handicap, het is vooral de afstand die je merkt tot de maatschappij.

En:

Er is een kloof tussen mensen met een beperking en zonder beperking. Het zijn twee verschillende werelden die langs elkaar heen leven. Mensen kijken iemand met een beperking vaak raar aan.

En:

Kinderen en jongeren met een beperking komen in kinderboeken en -films nauwelijks voor. Dat leidt tot onbegrip.

Dat onbegrip leidt ook tot stereotype beelden over mensen met een beperking. Dat ze dom zijn of weinig kunnen. En dat er over hen gepraat wordt in plaats van met hen. Jongeren voelen zich in een hokje gestopt. Zij zeggen daarover:

Er is veel onbegrip voor jongeren met een beperking. Er is het stereotype dat je weinig kan. Ook wordt je niet snel aangenomen bij bijbaantjes omdat ze het teveel gedoe vinden. Bij opleidingen moet je jezelf extra bewijzen dat je het wel kan.

En:

Wat ik vervelend vind is dat er vaak aan degene die bij mij is gevraagd wordt: 'Wat heeft zij?'. In plaats van dat ze dat aan mijzelf vragen.

Wat de kinderombudsman opvalt is dat jongeren met een onzichtbare beperking op hun eigen manier last hebben van onbegrip. Zoals jongeren met een taal-ontwikkelingsstoornis (TOS), met niet-aangeboren hersenletsel (NAH) of chronische vermoeidheid bijvoorbeeld. Een meisje geeft aan:

Vriendinnetjes die ineens meer om gaan met andere vriendinnen, want jij bent er nooit. Niet geloofd worden, aansteller gevonden worden, want men ziet niet aan je dat je moe bent. 'Gisteren kon je toch ook dansen en lachen, dan moet je je nu niet aanstellen en gewoon je taken doen', zeggen ze dan.

Om het onbegrip aan te pakken is het nodig dat kinderen met en zonder beperking elkaar beter leren kennen. Daar zijn alle kinderen die de kinderombudsman sprak het over eens. Dat zal ook helpen om pesten te voorkomen. Kinderen komen met een aantal oplossingen. Bijvoorbeeld inclusief onderwijs, waar kinderen met en zonder beperking samen naar school gaan (zie H3 Op school). Dit zijn andere oplossingen die zij aandragen:

Veel kinderen stellen voor om voorlichting te geven op scholen over hoe het is om een beperking te hebben. Zodat een kind met een beperking normaal wordt gevonden. Die voorlichting kunnen kinderen met een beperking zelf geven.

Jongeren stellen voor om op school gemengde activiteiten te organiseren. Zodat jongeren met en zonder beperking gewend raken aan elkaar. Zoals bijvoorbeeld een spelletjesmiddag.

Of laat kinderen met en zonder beperking een dagje met elkaar meelopen. Dit moet dan niet eenmalig, maar structureel.

Jongeren stellen vast dat je kinderen met een beperking niet in kinderboeken en -films ziet. Door kinderen met een beperking ook in boeken en films te laten zien, maak je de kloof tussen kinderen met en zonder beperking kleiner.

5.2 Pesten

Het VN Verdrag Handicap bepaalt in artikel 16 dat de overheid maatregelen moet treffen om kinderen met een beperking te beschermen tegen uitbuiting, geweld en misbruik. Pesten valt daar ook onder. Daar heeft de gemeente dus ook een verantwoordelijkheid.

Het valt de kinderombudsman op dat de kinderen die zij op het speciaal onderwijs sprak, aangeven niet veel gepest te worden. Van de kinderen die van het regulier onderwijs zijn gekomen, geeft een deel aan daar gepest te zijn. Ze geven zelf als uitleg dat dat misschien komt doordat ze in het regulier onderwijs vaak als enige in de klas een beperking hadden. Daardoor viel het op dat zij anders zijn. In het speciaal onderwijs heeft iedereen wel wat, dat schept een band. En creëert wederzijds respect en begrip voor elkaar, zo vertellen zij. De uitkomst van de vragenlijst sluit hierbij aan. Driekwart van de kinderen en jongeren geeft aan dat ze niet gepest worden. Een vijfde geeft aan soms of vaak te worden gepest.

Uit de vragenlijst blijkt dat ouders een ander beeld hebben. Bijna de helft van de ouders geeft aan dat hun kind soms gepest wordt. 20% van de ouders geeft aan dat hun kind vaak gepest wordt. Een ouder zegt:

Hij is anders, dus een makkelijk doelwit. Hij wordt niet begrepen.

Uit de vragenlijst komt dat meer dan de helft van de kinderen die gepest wordt daar slechts soms of niet over praat. Dit houden zij voor zichzelf. Van de ouders geeft 75% aan dat hun kind daar niet of soms over praat. De kinderen die er wel over praten zoeken een luisterend oor bij hun ouders, of vrienden die zij vertrouwen.[39] In een enkel geval wordt de hulpverlener in vertrouwen genomen. Een jongere vult aan:

ik praat met mensen er over als het in het gesprek voorkomt maar ik wil niet iemand waar ik alles aan moet vertellen wat ik voel en wat ik denk.

De kinderombudsman weet dat pesten veel voorkomt en een enorme invloed kan hebben op het welzijn van kinderen.[40] Maar de uitkomst van dit onderzoek leidt niet tot aanbevelingen op dit onderwerp. Wel herhaalt de kinderombudsman deze aanbeveling uit hoofdstuk 4:

Aanbeveling:

10

Organiseer samen met kinderen activiteiten om eenzaamheid en onbegrip tegen te gaan. Betrek de samenwerkingsverbanden van scholen erbij, voor zover die activiteiten op school plaats vinden

39 ***Zie*** de Pestkaart van de Jeugdombudsman Den Haag. Die kaart biedt kinderen en ouders een route waar klachten over pesten te melden.

40 ***Zie*** het onderzoek van de Nationale kinderombudsman, *In eenzaamheid gepest. Kinderen over hun ervaringen met pesten en (het gebrek aan) hulp bij pesten*, juni 2022.

6 Zorg voor kinderen met een beperking

6.1 Inleiding

Met goede zorg en ondersteuning kunnen kinderen met een beperking gewoon mee doen, net als kinderen zonder beperking. Daarom moeten kinderen en ouders een beroep kunnen doen op alle vormen van hulp en ondersteuning die zij nodig hebben. Hulp op maat, op school en in de eigen omgeving. Ook als deze zorg intensief en langdurig is. Dat staat in het VN Verdrag Handicap en het Kinderrechtenverdrag.[41] Gemeenten hebben de plicht de toegang tot de zorg eenvoudig te maken en belemmeringen voor passende zorg en ondersteuning weg te nemen.

Uit de vragenlijst blijkt dat 90% van de ouders problemen ervaart met (het regelen van) de zorg.[42] Meer dan 50% van de ouders ervaart vaak of altijd problemen. Die problemen gaan voor een belangrijk deel over de zoektocht naar de juiste hulp, het aanvragen van een PGB, bejegening en gebrek aan expertise van het wijkteam, en gebrek aan erkenning dat hun kind langdurige zorg nodig heeft. Kinderen hebben een positiever beeld over de zorg. De helft van hen geeft aan dat de zorg altijd goed gaat. Mogelijk dat er mee te maken heeft dat deze kinderen niet met het aanvraagproces van de zorg te maken hebben.

41 Artikel 25 VN Verdrag Handicap en artikel 23 Kinderrechtenverdrag.

42 ***Zie*** over de problemen met de toegang tot de zorg ook: KPMG, *Toegang voor jeugd met een levenslange en levensbrede hulpvraag. Routes naar een integrale afweging*, 2021.

6.2 Samenloop van wetten

Iedere keer opnieuw indicaties aanvragen, pgb aanvragen, contracten, urendeclaraties, geen geschikte zorg voor handen, tussen wal en schip vallen etc.

Er zijn veel regels voor de zorg voor kinderen met een beperking. De zorg kan vallen onder de Wet langdurige zorg, de Zorgverzekerings wet, de Jeugdwet of de Wet maatschappelijke ondersteuning.
Soms kan er ook een beroep worden gedaan op een regeling van het UWV; zie tabel 3. Kinderen met een beperking hebben vaak zorg nodig die onder meerdere wetten valt. En het aanvragen van de zorg moet voor elke wet bij een eigen loket. Hoe dat uitpakt voor sommige kinderen, op basis van verhalen van ouders, zie je in figuur 1. Uit de reacties op de vragenlijst van de kinderombudsman komt unaniem naar voren dat zorg een hoop geregel is! Het neemt veel tijd in beslag en kost (te) veel energie. Ouders met een kind met o.a. een verstandelijke beperking maakten een pijnlijk overzicht van hoeveel instanties er allemaal bij hun kind betrokken zijn (geweest).

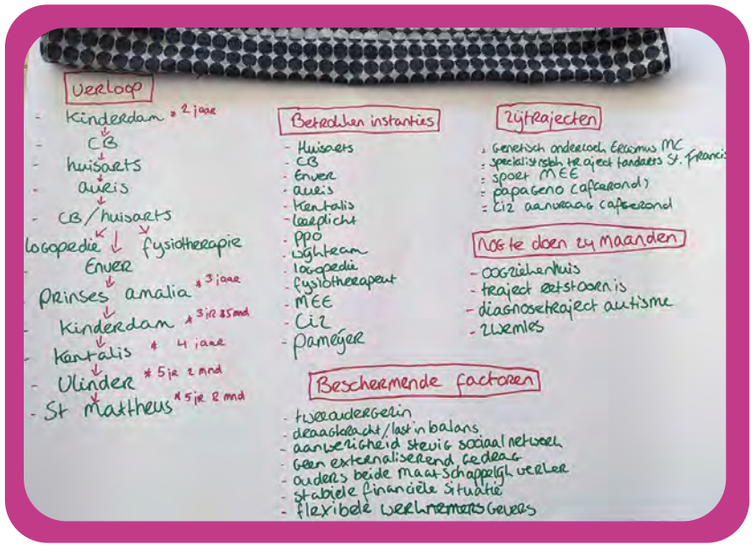

Tabel 3 **toepasselijke wetten voor kinderen met een beperking**

Wet langdurige zorg	**Voor wie?** kinderen die intensieve, langdurige 24 uur zorg of toezicht nodig hebben *Bijvoorbeeld:* dagbesteding, verzorging **Welk loket?** Het CIZ
Zorgverzekeringswet	**Voor wie?** Kinderen die medische zorg of verpleging nodig hebben *Bijvoorbeeld:* sondevoeding, verpleging thuis of op school **Welk loket?** De zorgverzekeraar
Wmo	**Voor wie?** Kinderen die hulpmiddelen nodig hebben *Bijvoorbeeld:* rolstoel, aanpassingen in de woning **Welk loket?** De gemeente
Voorzieningen UWV	**Voor wie?** Kinderen die hulp of een hulpmiddel nodig op school of thuis *Bijvoorbeeld:* gebarentolk, vervoer naar vervolgopleiding, meeneembare hulpmiddelen **Welk loket?** Het UWV
Jeugdwet	**Voor wie?** Kinderen die hulp of ondersteuning nodig hebben *Bijvoorbeeld:* Psycholoog, hulp bij opvoedproblemen, begeleiding thuis **Welk loket?** De gemeente

Figuur 1 Aantal loketten voor één kind

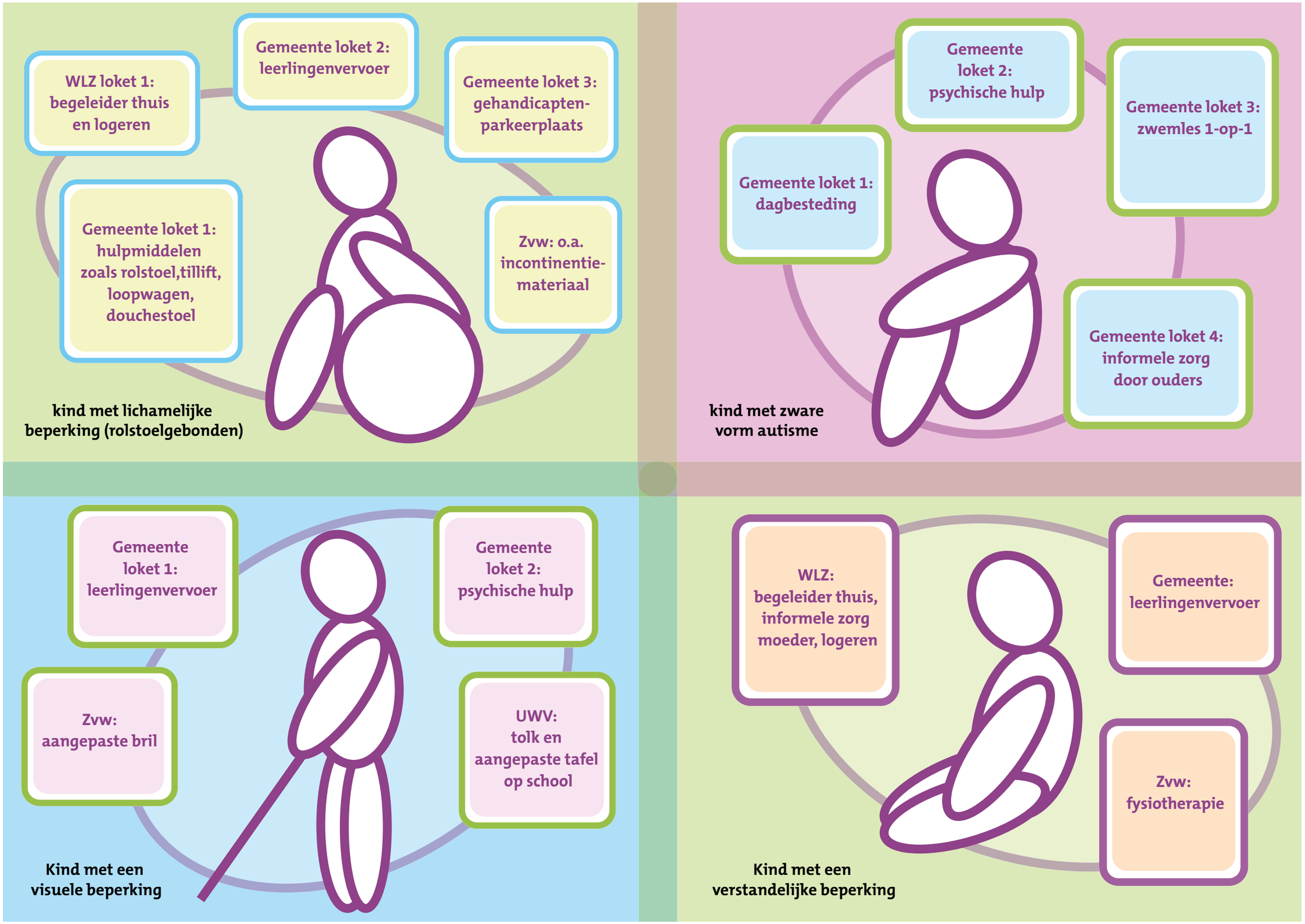

6.3 Hulp vinden in een doolhof

Met zo veel verschillende regels met telkens een ander loket en een andere uitvoerder, is het zoeken naar passende zorg voor veel ouders een doolhof. En daardoor ook een belastend en een tijdrovend proces voor ouders. Zij vertellen dat het van toeval afhangt of zij de juiste hulp vinden. Een moeder vertelt:

Wat ik weet aan zorg, weet ik via andere moeders. De een weet dit, de ander dat.

Een professional wijst op het risico van de zoektocht naar passende hulp:

Voor kinderen met een beperking is het zo belangrijk dat zo vroeg mogelijk hulp wordt ingeschakeld. Omdat er geen overzicht is van welke hulp beschikbaar is, arriveren kinderen te laat op de juiste plek. Terwijl je door vroeg hulp te bieden het verschil kunt maken!

Ouders geven aan dat zij behoefte hebben aan twee dingen. Allereerst willen zij duidelijke informatie over welke hulp er is voor hun kind. Op de vraag wat helpend is, zegt een vader:

Een casemanager die de juiste weg wijst. Vanaf de geboorte of het moment dat een kind een beperking heeft. Het kost allemaal enorm veel energie. Een casemanager met wie je ook contact houdt, omdat de zorgbehoefte verandert en dus ook de hulpvraag.

Andere ouders en hulpverleners vragen om een (digitale) routekaart waar alle informatie over de zorg die er is voor kinderen met een beperking helder bij elkaar staat. Dat zou enorm veel tijd en energie schelen! Een moeder zegt:

Na de diagnose wordt je volledig losgelaten. Het is fijner om een A4 te krijgen met opsomming waar je terecht kan en waar je recht op hebt.

6.3.1 De onafhankelijke cliëntondersteuners

Een deel van de ouders geeft aan graag ondersteuning te willen bij het regelen van de zorg. Zij vragen om iemand die naast hen staat en helpt in het contact met de gemeente en bij het doen van de verschillende aanvragen. Iemand die ouders hiermee kan helpen is de onafhankelijke cliëntondersteuner (de OCO). Iedereen die hulp vraagt aan de gemeente in het sociaal domein heeft recht op onafhankelijke cliëntondersteuning.[43] Ook onder de WLZ hebben mensen recht op deze vorm van ondersteuning. De cliëntondersteuners zijn onafhankelijk en kosten niets.

Uit de gesprekken die de kinderombudsman gevoerd heeft met ouders en onafhankelijke cliëntondersteuners blijkt dat veel van deze ouders, en hulpverleners, niet weten van het bestaan van de cliëntondersteuners. En ze worden er vaak ook niet actief op gewezen door de gemeente. Dat vindt de kinderombudsman in strijd met de wet. In de Wmo staat namelijk dat de gemeente zijn inwoners bij de start van de hulpvraag moet wijzen op de onafhankelijke cliëntondersteuner.[44] Ook uit landelijk onderzoek van het RIVM[45] blijkt dat 50% van de hulpvragers en bijna 50% van de professionals die kunnen doorverwijzen, de cliëntondersteuners niet kent.[46] En dat is een gemiste kans. Want als mensen eenmaal een cliëntondersteuner hebben, zijn zij daar goed mee geholpen, blijkt uit hetzelfde RIVM onderzoek. Het ontlast ouders dat er iemand meekijkt, helpt bij het aanvragen van zorg en mee kan gaan naar de gemeente. Zeker bij de complexe zorg die kinderen met een beperking soms nodig hebben. Ook voor de gemeente zelf kan begeleiding door een onafhankelijke cliëntondersteuner veel werk schelen. Dat besef lijkt er niet bij alle gemeenten te bestaan.

43 De Wmo 2015 definieert in artikel 1.1 onafhankelijke cliëntondersteuning als volgt: “Onafhankelijke ondersteuning met informatie, advies en algemene ondersteuning die bijdraagt aan het versterken van de zelfredzaamheid en participatie en het verkrijgen van een zo integraal mogelijke dienstverlening op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, preventieve zorg, zorg, jeugdhulp, onderwijs, welzijn, wonen, werk en inkomen.” En in de Wlz staat dat zorgkantoren onafhankelijk cliëntondersteuning moeten inkopen voor mensen met een Wlz indicatie.

44 Zie artikel 2.3.2 lid 3 Wmo.

45 ***Zie*** cijfers van RIVM cliëntondersteuning 2020.

46 Ook de Brede Raad010 maakt zich hier zorgen over. Dat vind je ***hier***.

Naast de onbekendheid maakt de kinderombudsman zich zorgen over het geringe aantal onafhankelijke cliëntondersteuners dat Rotterdam heeft in vergelijking met de andere gemeenten; zie tabel 4. Rotterdam heeft in reactie op het concept-rapport aangegeven dat het wijkteam zelf in het reguliere werkproces cliëntondersteuning biedt en de onafhankelijke cliëntondersteuners er zijn als vangnetconstructie. Dat daarom het geringe aantal onafhankelijke cliëntondersteuners niet zo veel zegt.

De kinderombudsman vindt deze uitleg onvoldoende. Allereerst is cliëntondersteuning door het wijkteam echt iets anders dan de *onafhankelijke* cliëntondersteuning, zoals de Wmo die voorschrijft. De VNG legt de onafhankelijkheid zo uit:

De onafhankelijkheid betekent dat de cliëntondersteuner onafhankelijk opereert van gemeente en aanbieders van zorg en ondersteuning. De cliëntondersteuning neemt dus bijvoorbeeld geen beslissingen over indicaties en kan ook geen geïndiceerd ondersteuningsaanbod aanbieden vanuit de eigen organisatie.[47]

Daarnaast schrijft de wet voor dat de onafhankelijke cliënt-ondersteuning aan het begin moet worden aangeboden en niet pas als de burger in het systeem is vastgelopen. Dat laatste is ook onverstandig, omdat het oplossen van een vastgelopen situatie veel meer energie en geld kost, dan lichte ondersteuning van een cliëntondersteuner aan het begin!

[47] Ieder(in), Koepel Adviesraden Sociaal Domeinen VNG, "Het eerste jaar koplopers. Inzichten en aanbevelingen over clientondersteuning", p. 14. ***Zie*** hierover ook de Handreiking clientondersteuning voor gemeenten van de VNG.

Tabel 4: **aantal OCO's per gemeente**

Gemeente	Hoeveel oco`s?	Waar?
Albrandswaard 26.000 inw.	1 (8 uur p/w)	***Via*** MEE
Capelle a/d IJssel 67.000 inw	2 (hele week)	***Via*** Welzijn Capelle
Hellevoetsluis 40.000 inw.	SBO: 2500 uur. MEE: 2,7 fte	***Via*** MEE of SBO
Krimpen a/d IJssel 29.000 inw.	10	***Via*** KrimpenWijzer
Nissewaard 86.000 inw.	3,5 fte	***Via*** MEE
Rotterdam 655.000 inw.	3	Via de Vraagwijzer of ***hier***

Aanvragen van zorg

6.4.1 Zorg aanvragen kost tijd en energie

Ouders die de kinderombudsman sprak, geven aan dat het regelen van zorg een dagtaak is. Zo vertelt een moeder met een kind met Cerebrale Parese dat zij de volgende aanvragen moet doen: voor leerlingenvervoer van en naar school; voor hulpmiddelen in huis (looprolstoel, aanpassingen aan het huis); voor een invalideparkeerkaart; voor begeleiding thuis en voor logeerrespijt. Vijf aanvragen voor één kind. Voor elke aanvraag een aparte aanvraagprocedure, met een apart aanvraagformulier met verschillende vragen, bij verschillende loketten. En die formulieren wijzigen ook nog eens regelmatig. Een vader verzucht:

Het moet steeds opnieuw worden aangevraagd, je moet tijdens kantooruren alles proberen rond te krijgen, terwijl je zelf ook werkt, afspraken zijn vaak in dagdelen, waardoor je een hele ochtend of middag vrij moet nemen, terwijl de afspraak zelf maar een kwartier kost.

Een andere ouder zegt:

Ik kan voor mijn kind bij de gemeente een driewieler aanvragen. Het is zo veel rompslomp, ik heb het nog steeds niet gedaan. Ik kan er de energie niet voor opbrengen.

Nog een andere ouder:

Het is veel, het is niet snel en makkelijk geregeld. Het is een fulltime baan naast de werkelijke zorg.

Het valt de kinderombudsman op dat zij meerdere (alleenstaande) ouders heeft gesproken die overspannen thuis zitten vanwege al het regelwerk en de weerstand die zij bij de gemeente ervaren. Kan dat niet simpeler, vraagt de kinderombudsman zich af. Waarom wordt het aanvragen van zorg voor één kind in zo veel stukjes opgeknipt? Dat is niet in het belang van het kind. Kunnen ouders al die zorg niet tegelijk bij één loket aanvragen? Kan het aanvraagformulier niet al deels automatisch worden ingevuld, net als bij de belastingaangifte? De zorgdruk voor ouders met een kind met een beperking moet naar beneden! Zeker voor kinderen met een levenslange zorgbehoefte.

Het experiment Integraal PGB is een mooi voorbeeld van hoe het simpeler kan. Ouders kunnen aan één gemeentelijk loket in één keer PGB's aanvragen die onder verschillende wetten vallen.[48] Ook wetten waar de gemeente niet de uitvoerder is, zoals de Wlz en de Zorgverzekeringswet. Dat ontzorgt!

6.4.2 Het PGB

Ouders hebben in de WLZ, de Wmo, de Jeugdwet en de Zorgverzekeringswet de keuze tussen Zorg in Natura (ZiN) en een Persoons Gebonden Budget (PGB).[49] Zo staat in de Jeugdwet dat ouders die dat *wensen* een PGB kunnen aanvragen. Ouders ervaren die keuzevrijheid echter niet. Het wijkteam komt snel met ZiN aan, ook als ouders die zorg niet passend vinden. En het aanvragen van een PGB wordt hen moeilijk gemaakt, zo vertellen ouders.

De kinderombudsman constateert dat sinds de toeslagenaffaire de gemeenten veel praten over de menselijke maat. Waar het gaat om het aanvragen van een PGB ziet de kinderombudsman daar helaas te weinig van.

6.4.3 Looptijd van het PGB

De meeste PGB's geeft de gemeente af voor de duur van één jaar, soms ook korter. Dat betekent dat ouders elk jaar één of meerdere aanvragen moeten doen om de zorg te verlengen. Ook voor kinderen die langdurig zorg of begeleiding nodig hebben. Een moeder zegt daarover:

Het is confronterend om telkens weer dezelfde vragen te moeten invullen over wat mijn dochter niet kan. Er verandert niets aan haar situatie, ze wordt niet beter.

Een andere ouder vertelt:

PGB aanvraag is slopend en moet elk jaar. Elk jaar weer bewijzen hoe ziek jouw kind is, is niet echt een hobby...

Het afgeven van een indicatie voor korte duur creëert onnodig onrust bij ouders voor problematiek die niet over gaat. De Jeugdwet en de Wmo bieden gemeenten de mogelijkheid om PGB's voor een langere tijd af te geven. Maak daar dan ook gebruik van![50]

48 Besluit experiment integraal PGB 2019, geldig tot 1 oktober 2022.

49 Over negatieve ervaringen met PGB's voor jeugdhulp, ***zie*** ook: Brede Raad010, "Kansenongelijkheid in de Jeugdwet. Het PGB: telt elk kind mee?", mei 2021.

50 ***Zie*** in deze zin ook "Toekomstagenda zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking", p. 49 e.v., van de Minister voor Langdurige Zorg en Sport

De kinderombudsman begrijpt dat een kind nog in ontwikkeling is en de hulpvraag dus kan veranderen. Maar tegelijkertijd is de hulpvraag van kinderen met een beperking vaak wel langdurig of levenslang. Ouders geven aan dat de Jeugdwet is ingestoken vanuit herstel, maar daar is bij deze kinderen niet altijd sprake van. Een verstandelijke beperking of rolstoelgebondenheid door Cerebrale Parese geneest niet! Een langere looptijd van een PGB voorkomt stress en administratieve lasten bij ouders. En het draagt ook positief bij aan de werkdruk van wijkteammedewerkers. Tussentijdse controle is natuurlijk altijd mogelijk.

Rotterdam en Capelle aan den IJssel geven voor kinderen met een langdurige zorgvraag een meerjarige beschikking voor leerlingenvervoer af (zie Hoofdstuk 3 Op school). Ouders hoeven niet meer elk jaar om verlenging te vragen. De gemeente checkt zelf elk jaar of het kind nog naar dezelfde school gaat.

6.4.4 Verlenging van het PGB

Ouders en hulpverleners vertellen dat het regelmatig voorkomt dat de gemeente te lang doet over de verlenging van het PGB. Het PGB is dan al afgelopen, voordat de gemeente over de verlenging ervan heeft beslist. Hierdoor ontstaat er met enige regelmaat een gat in de financiële dekking van de zorg. Dat leidt tot onnodige stress bij ouders of de zorg wel kan doorlopen en wie dat dan moet betalen. De kinderombudsman hoort ook dat sommige ouders voor de hulp tijdens dat ‘gat’ een zorgovereenkomst met de zorgaanbieder moeten tekenen ter financiële zekerheid. De zorgverlener zegt er wel bij dat ze de kosten nooit op de ouders zullen verhalen. Maar dit levert weer extra stress op bij ouders.

Ook zorgverleners kaarten het probleem van het ‘gat’ aan bij de kinderombudsman. Zij voelen zich moreel verplicht om de zorg te laten doorlopen als nog niet op de verlenging van het PGB is beslist. Maar zekerheid over betaling door de gemeente hebben zij niet. Een hulpverlener zegt:

We moeten er dan maar op vertrouwen dat het weer goed komt. Dat betekent dat we dus een paar maanden zorg bieden zonder de garantie dat we ook betaald krijgen. Dat is vervelend. Voor ouders levert zo’n gat weer extra stress op. Want wat als de gemeente de indicatie niet verlengt, wie betaalt dan de zorg die toch geleverd is? Of er ontstaat bij ouders stress, omdat de zorgverlener in dat ‘gat’ stopt met de zorg. Wie zorgt er dan voor hun kind?

Wat opvalt is dat sommige ouders het verschil tussen het verlengen van een PGB en het verlengen van ZiN zo groot vinden. Een moeder vertelt:

De verlenging van ZiN gaat vloeiend. Ik merk daar niets van. Het lijkt alsof dat stilzwijgend wordt verlengd. Ik heb het gevoel dat dat buiten mij omgaat. Maar een PGB verlengen is elke keer weer veel formulieren. Ieder keer weer hetzelfde invullen. Een wereld van verschil.

6.5 Het wijkteam

Veel gemeenten in Nederland werken met wijkteams. Het idee is mooi: een samenhangende aanpak van ondersteuning op het gebied van welzijn, jeugd- en gezondheidszorg. Laagdrempelig en dichtbij. Het aanvragen van zorg loopt via deze wijkteams. Het contact tussen ouders en wijkteam is daarom essentieel voor het krijgen van de juiste zorg. Een ouder vertelt:

Geluk met contactpersoon wijkteam! Zij is een topper!

Maar een andere ouder vertelt:

Via school is mijn zoon doorverwezen naar het wijkteam. In het begin was ik zeer te spreken over de hulp vanuit het wijkteam. In 2015 was alles mogelijk en dachten wijkteammedewerkers goed mee. Wijkteammedewerkers waren erg creatief in het bedenken van oplossingen, maar na drie jaar sloeg dit ineens om. Het leek wel alsof het budget op was. Niets was meer mogelijk en overal werd moeilijk over gedaan.

De meeste ervaringen over het wijkteam die ouders met de kinderombudsman gedeeld hebben, zijn doorgaans niet erg positief. Terugkerend geven ouders aan:

Wijkteammedewerkers hebben niet genoeg kennis over wat kinderen met een beperking nodig hebben. Ouders vragen zich af of de wijkteammedewerkers zich bewust zijn van de levensbrede en langdurige hulpvraag van deze kinderen. De Minister voor Langdurige Zorg en Sport vraagt hier expliciet aandacht voor en roept op om kennis te ontwikkelen, beschikbaar en vindbaar te maken.[51]

De communicatie met het wijkteam loopt niet goed. Ouders en kinderen voelen zich onvoldoende gehoord. Het wijkteam gaat uit van het aanbod in plaats van de behoefte van een kind en de ouders. Een ouder vertelt hierover:

Communicatie met wijkteam verloopt moeizaam. Zitten mensen met onvoldoende kennis en macht en dat is een gevaarlijke combinatie. Voel mij niet gehoord en gezien en totaal onveilig inmiddels om mijn zorgen te delen.

En:

Ik moet er wekelijks er achteraan moet bellen, anders gebeurt er niets.

[51] ***Zie*** in deze zin ook "Toekomstagenda zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking", p. 52 e.v., van de Minister voor Langdurige Zorg en Sport

Ouders ervaren op voorhand wantrouwen vanuit de gemeente. Ook als daar geen aanleiding toe is. Dat maakt ouders zenuwachtig in het contact met het wijkteam. Een aantal ouders geeft aan dat als ze een verschil van inzicht krijgen met het wijkteam over wat passende zorg is, dat kan worden opgevat als zorgweigering. En dat kan weer vergaande consequenties hebben.

Tot slot zijn ouders niet erg positief over het proces van de aanvraag. Het is moeilijk om het in één keer goed te doen. Het wijkteam vraagt telkens om nieuwe documenten. En ze vragen om weer nieuwe evaluaties over hun kind, terwijl de vorige nog maar een paar maanden tot een jaar oud is. Ouders ervaren het proces als een black box. Het is elke keer weer spannend wat de uitkomst van de aanvraag zal zijn. Een professional zegt hierover:

Het PGB lijkt een elite product te zijn geworden. De papieren zijn lastig om in te vullen. Juist voor ouders en kinderen die deze het hardst nodig hebben.

Wat ouders aan het wijkteam vragen is:

Behandel ons vanuit vertrouwen

Herken en erken de levensbrede en langdurige zorg die nodig is voor kinderen met een beperking

Kijk naar het hele kind en niet alleen naar zijn problemen

Denk vanuit wat kan en niet vanuit wat niet kan

Geef bij de aanvraag een helder overzicht van de benodigde documenten

Vraag alleen nieuwe onderzoeken en evaluaties als het echt nodig is

Aanbevelingen:

11 Zorg voor een helder overzicht van de zorg die er is voor kinderen met een beperking. Zorg dat deze informatie actueel en gemakkelijk beschikbaar is

12 Zorg voor voldoende onafhankelijke clientondersteuners en informeer ouders daar actief over

13 Ontlast ouders en maak het aanvragen van zorg eenvoudiger. Maak het mogelijk om aan één loket meerdere aanvragen te doen. Ook als die onder verschillende wetten vallen

14 In geval van langdurige zorg: geef een beschikking af voor meerdere jaren

7 Conclusie

Dit onderzoek legt de ervaringen bloot van kinderen en jongeren met een beperking. In het dagelijks leven ervaren zij obstakels om gewoon mee te doen. Op school en in hun vrije tijd. Hun soms pijnlijke ervaringen hebben zij ruimschoots en open met de kinderombudsman gedeeld. Ouders en professionals hebben verteld hoe lastig het is om de juiste zorg te vinden en aan te vragen. Dat kost veel tijd en energie van ouders. Tijd en energie die ze niet in hun kind kunnen steken.

Kinderen en jongeren met een beperking hebben niet alleen gedeeld wat er niet goed gaat. Ze hebben mee nagedacht wat oplossingen kunnen zijn om obstakels weg te nemen. Een deel van die oplossingen heb je in dit rapport kunnen lezen. Samen met goede voorbeelden uit de verschillende gemeenten.

De kinderombudsman vindt dat gemeenten te weinig doen om de obstakels te identificeren en op te lossen. Daarvoor is het nodig (en verplicht!) dat ze met kinderen en jongeren met een beperking in gesprek gaan. Dat gebeurt helaas niet. Ook heeft een aantal gemeenten geen Lokale Inclusie Agenda, waarin ze hun visie kenbaar maken hoe kinderen en jongeren met een beperking gewoon kunnen meedoen.

De obstakels die kinderen met een beperking tegenkomen op school gaan onder andere over het gebrek aan inclusief onderwijs, leerlingenvervoer dat te lang duurt en schoolniveau dat te laag is. De obstakels in de vrije tijd zitten in ontoegankelijke speeltuinen, gebrek aan mogelijkheden om mee te kunnen doen op een sportclub en moeilijkheden in het openbaar vervoer.

Dat betekent dat er nog geen sprake is van een toegankelijke en inclusieve samenleving. Kinderen en jongeren benoemen dat

ook expliciet. Ze ervaren dat ze in een parallelle wereld leven. Kinderen en jongeren met en zonder beperking kennen elkaar niet. Ze ervaren eenzaamheid en onbegrip. Veel dingen kosten hen meer moeite dan dat het een kind zonder beperking zou kosten. De kinderombudsman vindt dat anno 2022 een pijnlijke vaststelling.

De belangrijkste aanbeveling in dit onderzoek is dat gemeenten met kinderen en jongeren met een beperking in gesprek moeten gaan en hun mening serieus moeten nemen. Dat gesprek moet gaan over obstakels en oplossingen. Alleen als kinderen en jongeren gehoord worden, kan er sprake zijn van beleid dat aansluit bij hun behoeften. Zo lang dat niet gebeurt is een inclusieve samenleving nog ver weg.

De kinderombudsman en de kinderen en jongeren met een beperking hebben weloverwogen een aantal algemene aanbevelingen gedaan, die nog nader moeten worden ingevuld. Juist om niet datgene te doen, wat de kinderombudsman gemeenten voorhoudt: dat ze óver en niet mét kinderen en jongeren spreekt. Om een deel van de aanbevelingen concreet te maken is dat gesprek met kinderen en jongeren dus hard nodig. De kinderombudsman geeft daar een voorzet voor. Op 13 oktober 2022 organiseert zij samen met kinderen en jongeren een bijeenkomst waar de uitkomsten van dit rapport worden gepresenteerd. Tijdens die bijeenkomst is er de gelegenheid voor gemeenten om een aanvang te maken met het gesprek met kinderen en jongeren met een beperking. De kinderombudsman ziet daarnaar uit en zal de opvolging van de aanbevelingen nadrukkelijk volgen.

Bijlage I

Lijst geïnterviewden

Kinderen en jongeren

Auris College Rotterdam (2 groepen)
Horizon Gelinckschool Spijkenisse (2 groepen)
Koninklijke Visio Onderwijs Rotterdam (2 groepen)
Koninklijke Visio Revalidatie & Advies, Rotterdam
Mytylschool De Brug SO Basis, Rotterdam
Mytylschool De Brug VSO, Rotterdam
Recon Openluchtschool VSO, Rotterdam (2 groepen)
RKBS Hendrik Boogaard, Hellevoetsluis
Rijndam Revalidatie, Rotterdam
SBO Van Heuven Goedhart, Rotterdam

Ouders

RKBS Hendrik Boogaard, Hellevoetsluis
Rijndam Revalidatie, Rotterdam
Stichting Bont, Rotterdam

Daarnaast heeft de kinderombudsman 24 ouders individueel gesproken

Professionals

010toegankelijk
Auris College Rotterdam
Horizon Gelinckschool Spijkenisse
JongPit
Koninklijke Visio Onderwijs Rotterdam
Koninklijke Visio Revalidatie & Advies, Rotterdam
Leerlingenvervoer, Rotterdam
Lex Carta Advocaten, Rotterdam
MEE Rotterdam Rijnmond
MEE op Weg, Rotterdam Rijnmond
Mytylschool De Brug, Rotterdam
Pameijer, Rotterdam
Recon Openluchtschool VSO, Rotterdam
Rijndam Revalidatie, Rotterdam
Stichting het gehandicapte kind
Stichting BONT, Rotterdam
Onafhankelijke Cliëntondersteuner Albrandswaard
Onafhankelijke Cliëntondersteuner Rotterdam
PerSaldo, landelijke vereniging van mensen met een pgb
Samen naar school klas, Capelle aan den IJssel
Sportief Capelle, Capelle aan den IJssel
Synerkri, Krimpen aan den IJssel

Bijlage II
Vragenlijst en antwoorden

Vragenlijst kinderen en jongeren

Thuis

Ik heb thuis problemen vanwege mijn beperking

Nee	57 *keer beantwoord*
Soms	24
Vaak	6
Altijd	1

Op school

Zo ga ik naar school

Lopend	2
Op de fiets	6
Met de taxi	62
Met het openbaar vervoer	10
Anders	6

Zo lang doe ik erover om naar school te gaan

0-30 min	37
30-60 min	33
Langer dan 60 min	60

Ik ben wel eens een tijdje niet naar school gegaan

Nee	27
Ja	59
Overig	1

Op school houden ze rekening met mijn beperking

Nee	2
Soms	10
Vaak	25
Altijd	47
Leeg	*3*

Vrije tijd

Daar kan ik makkelijk naar toe

Nee	2
Soms	10
Vaak	15
Altijd	43
Leeg	*2*

Ik kan daar gewoon meedoen mnet als andere kinderen

Nee	8
Soms	15
Vaak	22
Altijd	38
Leeg	*4*

Ik maak gebruik van het openbaar vervoer

Nee	19
Soms	40
Vaak	18
Altijd	8
Leeg	*2*

Ik heb genoeg vrienden in de buurt

Nee	26
Ja	44
Leeg	*4*

Veiligheid

Ik word weleens gepest of buitengesloten vanwege mijn beperking

Nee	70
Soms	11
Vaak	5
Altijd	1

Ik praat daarover met iemand die ik vertrouw

Nee	29
Soms	19
Vaak	12
Altijd	20
Leeg	*7*

Zorg

Ik krijg zorg vanwege mijn beperking

Nee	43
Ja	42
Leeg	*2*

Alles gaat goed met de zorg die ik krijg

Nee	16
Soms	6
Vaak	14
Altijd	43
Leeg	*8*

Vragenlijst ouders en professionals

Thuis

Uw kind heeft thuis problemen vanwege zijn/haar beperking

Nee	2
Soms	21
Vaak	19
Altijd	7
Leeg	*1*

Op school

Zo gaat uw kind naar school

Lopend	2
Op de fiets	3
Met de taxi	29
Gebracht ouders	9
Anders	5

Zo lang doet uw kind erover om naar school te gaan

0-30 min	19
30-60 min	17
Langer dan 60 min	10
Leeg	*4*

Uw kind is weleens een tijdje niet naar school gegaan

Nee	20
Ja	28
Overig	2

Op school houden ze rekening met de beperking van uw kind

Nee	2
Soms	6
Vaak	16
Altijd	23
Leeg	*3*

Vrije tijd

Daar kan uw kind makkelijk naar toe

Nee	17
Soms	11
Vaak	4
Altijd	13
Leeg	*5*

Uw kind kan daar gewoon meedoen net als andere kinderen

Nee	18
Soms	13
Vaak	6
Altijd	5
Leeg	*8*

Uw kind maakt gebruik van het openbaar vervoer

Nee	35
Soms	13
Vaak	1
Altijd	-
Leeg	*1*

Uw kind heeft genoeg vrienden in de buurt

Nee	45
Ja	4
Leeg	*1*

Veiligheid

Uw kind wordt weleens gepest of buitengesloten vanwege zijn/haar beperking

Nee	15
Soms	22
Vaak	10
Altijd	2
Leeg	*1*

Uw kind praat daarover met iemand die het vertrouwt

Nee	19
Soms	17
Vaak	7
Altijd	3
Leeg	*4*

Zorg

Uw kind krijgt zorg vanwege zijn/haar beperking

Nee	9
Ja	39
Leeg	*2*

Uw kind krijgt deze zorg

Zorg in natura (ZIN)	15
Persoonsgebonden budget (PGB)	18
Leeg	*17*

U loopt tegen problemen aan bij (het regelen van) de zorg voor uw kind

Nee	6
Soms	12
Vaak	14
Altijd	15
Leeg	*3*

Bijlage III

Reacties van de gemeenten op dit onderzoek

Gemeente Rotterdam

Maarten Struijvenberg
Wethouder Zorg, Ouderen, Jeugdzorg

Said Kasmi
Wethouder Onderwijs, Sport en Evenementen

Faouzi Achbar MBA MSC
Wethouder Welzijn, Samenleven, Sport, Digitale Inclusie

Bezoekadres: Het Timmerhuis
Halvemaanpassage 90, Rotterdam
Postadres: Postbus 70012
3000 KP Rotterdam
Internet: www.rotterdam.nl

Ons kenmerk: M2209-7760 - 22bo005820

Onderwerp: Reactie op kinderombudsman rapport over onderzoek kinderen met een beperking

Datum: 5 oktober 2022

Aan de Kinderombudsman

Geachte mevrouw Goudsmit,

Op 1 september jl. ontvingen we uw rapport: *Hoor mij en zie mij! Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven*. In uw rapport gaat u in op de obstakels die kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven tegenkomen op verschillende gebieden. Zoals school, vrije tijd, onbegrip vanuit de omgeving en zorg. Daarnaast komt u met een aantal aanbevelingen. Wij willen u bedanken voor het onderzoek en gaan middels deze brief in op het rapport en uw aanbevelingen. Hierbij houden we de hoofstukindeling uit het rapport aan.

Hoofdstuk: Kinderrechten en participatie
De gemeente Rotterdam juicht de aandacht voor een inclusieve maatschappij zoals bedoeld in het VN-Verdrag inzake rechten van personen en in het bijzonder kinderen met een beperking toe. We merken wel op dat jeugdparticipatie een omvangrijk en multi-interpretabel begrip is. In het rapport staat een uitstekende uitleg van het VN-verdrag en participatie.

Aanbeveling 1: Stel samen met kinderen regels op over participatie bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van beleid.

Aanbeveling 2: Betrek kinderen met een beperking bij alle onderwerpen uit dit onderzoek om de Gemeente inclusief en toegankelijk te maken. Biedt hun daarbij passende ondersteuning, als nodig.
Uw belangrijkste aanbeveling is dat kinderen en jongeren met een beperking serieus genomen moeten worden en dat de gemeente met hen in gesprek moet gaan over obstakels en oplossingen.
De gemeente Rotterdam heeft kaders die het mogelijk maken dat kinderen en jongeren, met en zonder beperking, kunnen meedoen, meedenken en meebeslissen. Voorbeelden hiervan zijn de verordening Rotterdamse jongerenraad en het Handvest voor de Rechten van de Jeugd van Rotterdam. Dit wordt mede vormgegeven door de Brede Raad010, Young010, de kinderburgemeester, de kinderraad en de kinder- en jongerenraden in wijken.

Via het onderwijs zetten wij in op burgerschapsvorming om onder andere een actieve opstelling en deelname van kinderen aan de samenleving te stimuleren. Daarbij hebben we projecten op scholen die burgerschap en participatie van kinderen in hun eigen omgeving stimuleren.
Het belang van jeugdparticipatie staat bij de gemeente Rotterdam hoog in het vaandel.

Hiervoor gaan we graag met jeugdigen, de Kinderombudsman, de Brederaad010, Young010, de kinderburgermeester en kinderraad aan de slag om inzichtelijk te maken hoe we dit thema in co-creatie naar een hoger niveau kunnen tillen.

Wat doen we al:

- Als een onafhankelijke adviesraad van het college van B&W zet De Brede Raad 010 zich samen met Rotterdammers, jong en oud, in op beleid dat de gewenste impact sorteert voor de betreffende doelgroep. Gevraagd en ongevraagd adviseert de Brede Raad 010 het college over alles wat zich in het sociaal domein afspeelt. Of het nu om de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Participatiewet, de Jeugdwet, het armoedebeleid, schulddienstverlening, of inclusie van mensen met een beperking gaat.
- Er loopt momenteel een pilot Kinderburgemeester en kinderraad. Deze heeft geleid tot een kinderagenda met vijf thema's die de kinderen belangrijk vinden. Met het in ontvangst nemen van de kinderagenda benadrukt het college van B&W het belang van het betrekken van kinderen bij zaken die hen aangaan. Dit schooljaar wordt over alle vijf de thema's een advies uitgebracht door de kinderen in de raad (en hun klasgenoten). Zie voor meer informatie: Kinderagenda 2022-2023 | Rotterdam.nl
- Kinderburgemeester Louey reikt in november 2022 de Kinderrechten Award 2022 op het Kinderrechtenfestival uit. Daarbij zijn workshops over het recht op participatie onderdeel van het festival.
- Naast de rol als officiële adviesorgaan van het college, is Young010 in zes wijken betrokken bij de totstandkoming van de wijkakkoorden. Ieder wijkakkoord krijgt een jongerenparagraaf die in co-creatie met jongeren opgesteld is.
- Een werkgroep heeft de opdracht gekregen om te onderzoeken hoe de bestaande kaders voor kinder- en jongerenparticipatie verbeterd kunnen worden, zoveel mogelijk met, voor en door jeugdigen.
- Kinder- en jongerenparticipatie zal ook opgenomen worden in trainingen voor jeugdigen, ambtenaren, wijkraadleden en bewoners.
- Het streven van de gemeente is om kwetsbare kinderen te betrekken bij het vormen van een passend aanbod waar zij behoefte aan hebben. Er is in 2021 extra geld vrijgekomen waardoor meer ondersteuning mogelijk gemaakt is voor de gehele doelgroep jeugd met een beperking. De betrokken zorgaanbieders hebben een rol in het laten meedoen, meedenken en meebeslissen van de doelgroep (clientparticipatie).

Hoofdstuk: School

Aanbeveling 3: zorg voor voldoende kinderopvang en BSO voor kinderen met een beperking die niet van het reguliere aanbod gebruik kunnen maken.

Er is vanuit de jeugdwet of onderwijswet geen partij aangewezen die kinderopvang voor kinderen met een hulpvraag zou moeten organiseren. Ook voor de BSO Plus heeft de gemeente geen wettelijke verantwoordelijkheid. Wettelijk is geregeld dat het regulier basisonderwijs verantwoordelijk is voor het organiseren van goede en voldoende buitenschoolse opvang. Voor het speciaal (basis)onderwijs bestaat deze wettelijke verplichting overigens niet.
De gemeente Rotterdam heeft echter wel aanbod voor de groep kinderen met een hulpvraag. Vanuit het gedachtegoed van jeugdpreventie wordt Kinderopvang plus, inclusief BSO plus georganiseerd. Dit gedachtegoed omvat onder andere dat kinderen met een lichte ondersteuningsbehoefte extra in hun ontwikkeling gestimuleerd moeten worden.
Kinderopvangplus wordt aangeboden op diverse locaties in de stad. Deze opvang is voor kinderen van 0-4 jaar met een ontwikkelingsachterstand, waarbij de extra ondersteuning door de gemeente bekostigd wordt.

Voor kinderen die niet in reguliere buitenschoolse opvang groepen kunnen functioneren is er op diverse locaties BSO plus beschikbaar, waarbij de gemeente eveneens investeert in extra ondersteuningsaanbod en kleinere groepen. Dit aanbod is gespreid over de stad en komt zoveel mogelijk tegemoet aan de extra behoeften van kinderen met een ontwikkelingsachterstand of gedragsprobleem.
Voor kinderen met zeer complexe problematiek is de Kinderopvangplus niet geschikt als gevolg van de intensieve zorg- en begeleidingsvraag van deze kinderen die de mogelijkheden van de kinderopvang overstijgt. Het Pact Jonge Kind, waarbij Kinderopvang(plus)organisaties samenwerken met gemeente en aanbieders van zorg en welzijn, probeert een doorgaande lijn te bewerkstelligen in het voorschoolse veld. Hiermee proberen we te voorkomen dat ouders met kinderen met een ontwikkelingsachterstand niet of moeilijk terecht kunnen bij kinderopvang en buitenschoolse opvang. Uitgangspunt hierbij is dat kinderen zo vroeg als mogelijk op de juiste plek worden opgevangen en/of begeleid, met als doel zoveel mogelijk kinderen toch te laten uitstromen naar het reguliere veld van de kinderopvang en/of een vorm van onderwijs en plaatsing in een setting voor Jeugdhulp te voorkomen. Door de samenwerking proberen de partijen bovendien oplossingen te vinden voor zorgvragen van jonge kinderen, onder andere met een innovatieve pilot waarin ambulante jeugdhulp plaatsvindt in de kinderopvang plus, teneinde voor een grotere groep jonge kinderen uitstroom naar een vorm van onderwijs mogelijk te maken.
Het aanbod dat vanuit jeugdhulp wordt gerealiseerd (zoals dagprogramma Jonge Kind en mantelzorgondersteuning) is niet bedoeld als reguliere kinderopvang of BSO/BSO plus. Jeugdhulp wordt ingezet als het kind extra stimulans, begeleiding en/of behandeling nodig heeft in het kader van de Jeugdwet om tot ontwikkeling en leren te komen.
Mantelzorgondersteuning biedt ontlasting aan overbelaste ouders die mantelzorg leveren voor hun kind met een beperking. De zorg voor het kind wordt dan tijdelijk overgenomen via dagactiviteiten of logeeropvang, zodat ouders weer kunnen opladen en tijd voor zichzelf of de rest van het gezin kunnen hebben.

Aanbeveling 4: maak geen onderscheid op grond van leeftijd voor zorg voor kinderen met een beperking. Biedt de zorg die nodig is.

De gemeente is bekend met het ervaren knelpunt dat er te weinig passend en geschikt aanbod is voor jonge kinderen. Via de nieuwe aanbesteding lokale jeugdhulp die per 1 januari 2023 van start gaat, komt hier verbetering in. Allereerst wordt het Kinderdagcentrum (KDC), in de nieuwe inkoop 'Ontwikkelingsgericht dagprogramma' genoemd, beschikbaar voor kinderen vanaf 3 jaar. Hierdoor kunnen ook jongere kinderen met een (ernstige) beperking bij de daghulp terecht. De gemeente is van mening dat kinderen niet te vroeg in een KDC geplaatst moeten worden. Op zo'n heel jonge leeftijd is het voor de binding niet wenselijk om hele dagen van huis weg te zijn en bovendien is het vaak nog niet helder wat de oorzaak is van de (ernstige) ontwikkelachterstand. Niet alle kinderen ontwikkelen zich op dezelfde manier en in hetzelfde tempo en dat mag. Daarom organiseert de gemeente met de nieuwe inkoop ook dagprogramma's speciaal voor het jonge kind. Dit aanbod wordt beschikbaar voor kinderen van 2 t/m 6 jaar en wordt passend en nabij in de wijk georganiseerd. Met dit nieuw te ontwikkelen aanbod willen we een doorlopende en sluitende zorglijn creëren voor jonge kinderen (in de leeftijd van 2-6 jaar) die gezien hun beperking of achterstand langer de tijd nodig hebben om schoolrijp te worden, maar wel de potentie hebben om onderwijs te gaan volgen. We verwachten dat met de juiste hulp in zo'n vroeg stadium de meeste kinderen uiteindelijk niet naar een ontwikkelingsgericht dagprogramma hoeven in een KDC.

Aanbeveling 5: draag als gemeente bij aan de transitie naar inclusief onderwijs, o.a. door huisvesting. Maak samen met de samenwerkingsverbanden van scholen concreet hoe dat moet.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) schetst dat het doel van de inzet op inclusiever onderwijs is dat leerlingen met en zonder ondersteuningsbehoeften vaker samen dichtbij huis naar dezelfde school kunnen en elkaar ontmoeten op het schoolplein. Maar hoe dit er precies uitziet en wat dit betekent in de praktijk, is nog onderwerp van gesprek. Het ministerie van OCW werkt daarvoor aan een routekaart naar inclusiever onderwijs.
Deze routekaart willen wij als gemeente benutten om in gesprek met samenwerkingsverbanden en scholen te kijken op welke manier wij deze ontwikkeling vanuit onze wettelijke taken (onderwijshuisvesting en leerlingenvervoer) kunnen faciliteren. Aanbeveling vijf uit uw rapport nemen wij daarom als gemeente in acht, tegelijkertijd moet daarbij worden opgemerkt dat de schoolbesturen en samenwerkingsverbanden primair verantwoordelijk blijven voor het bieden van passend onderwijs. Ook zien wij vanuit de gemeente het belang van het in stand houden van (tijdelijke) plekken in een specialistische omgeving voor kinderen, die daar baat bij hebben. Inclusiever onderwijs betekent niet dat daar geen ruimte meer voor kan zijn.
Bovendien moet bij de route naar inclusiever onderwijs in acht worden genomen dat het onderwijs kampt met grote problemen, alleen al vanwege het enorme lerarentekort, de wachtlijsten in de jeugdzorg en de leerachterstanden door corona. Het zet een grote druk op het onderwijs om het aanbod en de kwaliteit hoog te houden en kan de ontwikkeling naar inclusiever onderwijs (nog) uitdagender maken.
Toch zijn er in Rotterdam al stappen gezet richting meer inclusief onderwijs. Zo stelt het samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs (PPO) subsidie beschikbaar aan scholen die meer inclusief onderwijs mogelijk willen maken.
Vanuit de gemeente zetten wij in op het versterken van de zorgstructuur op en rondom de scholen, om kinderen in het regulier onderwijs te kunnen behouden. Met behulp van de NPO-middelen hebben gemeente en schoolbesturen uit het primair onderwijs besloten om bij scholen met een hoge tot zeer hoge weging, versneld versterkte schoolzorgteams te implementeren. Dit betekent dat de medewerker jeugd uit het wijkteam vier uur per week werkt vanuit de school. De school waar het schoolzorgteam actief is, verdubbelt het aantal uren schoolmaatschappelijk werk. Daarmee wordt de samenwerking met de andere zorgprofessionals in de school, zoals de intern begeleider, de schoolmaatschappelijk werker en de medewerker van het PPO versterkt. Hulp aan kinderen kan zo sneller en passender worden geregeld.

De verantwoordelijkheid voor de bestaande huisvesting ligt primair bij de schoolbesturen, wel wordt vanuit de gemeente onderzocht op welke manier hier een rol in kan worden gespeeld. Dit gebeurt onder andere aan de hand van het advies van de Brede Raad 010 (juni 2022) over toegankelijke schoolgebouwen.
In het kader van het Integraal huisvestingsplan Onderwijs wordt specifiek naar het gespecialiseerd onderwijs gekeken. In gesprek met het gespecialiseerd onderwijs wordt onderzocht hoe te komen tot een goede spreiding van locaties, die voor de lange termijn continuïteit geeft en flexibiliteit mogelijk maakt. Ook wordt onderzocht hoe de gemeente ondersteunend kan zijn aan samenwerkingen met andere (zorg/onderwijs) partijen en een zekere mate van maatwerk kan faciliteren.

Aanbeveling 6: ga met de samenwerkingsverbanden van scholen in gesprek hoe leerlingen die dat willen en kunnen, toch een hoger schoolniveau kunnen doen.

Deze aanbeveling zien wij voornamelijk als een advies aan de schoolbesturen. Schoolbesturen hebben de taak en de verantwoordelijkheid om leerlingen kansen te bieden op een hoger schoolniveau. Als gemeente kunnen we hierover het gesprek aangaan met schoolbesturen en samenwerkingsverbanden.
Zo is in Rotterdam het samenwerkingsverband Koers VO de uitvoerder van De Overstap Route. In De Overstap Route hebben de schoolbesturen in Rotterdam en omgeving de afspraken over de overstap naar de middelbare school vastgelegd. Ook het voortgezet speciaal onderwijs maakt onderdeel uit van deze Overstap Route.

In Rotterdam hebben we met elkaar afgesproken dat we streven naar een passend advies en een passende school voor elke leerling die de overstap maakt van het primair naar het voortgezet onderwijs. Als er indicaties zijn dat er leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs op een ander niveau onderwijs volgen dan passend is, dan is dat voor ons als gemeente een aanleiding om daarover met Koers VO in gesprek te gaan en te kijken hoe naast een passende school ook een passend niveau aangeboden kan worden aan deze leerlingen. Gekeken zal dan moeten worden naar welk aanbod er al is en welk aanbod op welke plek nog gemist wordt. Daar waar het aanbod niet aansluit op de behoefte van de leerling zal gekeken moeten worden hoe dit wel gerealiseerd kan worden.

Aanbeveling 7: Bedenk samen met kinderen creatieve oplossingen om de duur van de taxirit te verkorten en te flexibiliseren.

Gezien de huidige problemen in het leerlingenvervoer is de gemeente intensief in gesprek met Trevvel, de vervoerder. Trevvel wordt verzocht met een verbeterplan te komen met als doelstelling herhaling van de problemen van afgelopen periode tot een minimum te beperken. Tegelijkertijd zijn er te weinig chauffeurs ondanks de vele wervingsacties en is het doelgroepenvervoer fors toegenomen (m.n. leerlingenvervoer dat op eenzelfde tijd plaatsvindt). Er zijn maatregelen getroffen, helaas zien we deze periode nog altijd klachten langskomen. Prioriteit op dit moment heeft het oplossen van deze klachten en het zorgen voor vervoer voor de leerlingen die hiervan afhankelijk zijn. Deze aanbeveling vinden we creatief en nemen we graag mee in ons gesprek met de vervoerder voor de langere termijn. Samen met Trevvel en de kinderen kunnen we onderzoeken of er mogelijkheden voor verbeteringen zijn. Trevvel is hierin leidend, zij heeft hier de taak en verantwoordelijkheid om het vervoer zo passend mogelijk bij de behoeften van de kinderen te organiseren.

Aanbeveling 8: Verstrek een beschikking voor leerlingenvervoer voor meerdere jaren als duidelijk is dat de situatie niet verbetert. Sluit bijvoorbeeld aan bij de duur van een toelaatbaarheidsverklaring.

De gemeente Rotterdam verstrekt een beschikking voor het leerlingenvervoer voor meerdere jaren tenzij een school de toelaatbaarheidsverklaring voor het schooljaar niet heeft. In dat geval geeft leerlingenvervoer een beschikking voor 1 jaar. Eventueel wordt na dat jaar gekeken of verlenging nodig is.

Hoofdstuk: Vrije tijd

Aanbeveling 9: Zorg voor voldoende inclusief aanbod van speeltuinen, sport en cultuur waar kinderen met een beperking aan mee kunnen doen. Maak dat aanbod goed bekend.

Gemeente Rotterdam werkt hard aan het verbeteren van inclusief aanbod van speeltuinen, sport en cultuur. We herkennen en erkennen de obstakels zoals genoemd in het rapport. Zowel van sport- en beweegaanbieders, van onze samenwerkingspartners, van mensen met een beperking zelf en vanuit het onderzoek van het Mulier Instituut (waarover later meer). We zetten ons zo veel mogelijk in om deze obstakels weg te nemen en blijven dit ook doen. Hier ligt ook een uitdaging. Als gemeente organiseren we niet zelf het sport- en beweegaanbod. Dit wordt uitgevoerd door partners in de stad, zoals verenigingen, stichtingen, zzp'ers en commerciële aanbieders. Het zorgen voor inclusief aanbod vraagt veel van deze organisaties, vooral van de vrijwilligersorganisaties, denk aan kennis van de verschillende beperkingen en hoe hier mee om te gaan, eventueel extra begeleiding, (sport)hulpmiddelen, etc.

Als gemeente ondersteunen en stimuleren we hen hierbij en zijn er al stappen gemaakt om het sport- en bewegen inclusiever te maken:

- de samenwerking met verschillende partners om meer aangepast en inclusief aanbod te realiseren en de bewustwording van inclusief sporten onder de sportaanbieders te vergroten. Als samen sporten niet mogelijk is, dan is het uitgangspunt dat kinderen wel lid zijn van de vereniging en mee kunnen doen met de verenigingsactiviteiten, feesten en opendagen om onderdeel van de vereniging te zijn.
- interne samenwerking met afdeling Wmo rondom vervoer en het aanvragen van sporthulpmiddelen
- samenwerking met Uniek Sporten; het landelijke platform waar het sport- en beweegaanbod in Rotterdam en andere gemeentes is opgenomen. Daarnaast is het mogelijk om via Uniek Sport een sporthulpmiddel uit te proberen, voordat deze wordt aangevraagd bij de Wmo
- rondom zwemmen voor kinderen met een beperking werken we samen met SportMEE, de zwembadexploitanten (Sportbedrijf, Optisport en Sportfondsen) en zwemaanbieders. Hierbij wordt gezocht naar oplossingen voor zwemles wat aansluit bij de behoeftes van de kinderen. Afgelopen jaren zijn er op verschillende plekken nieuw aanbod gestart
- Gamebuddies; een pilot waarbij eSports en gamens wordt ingezet om kinderen met en zonder een beperking bij elkaar te brengen waarbij zij samen met en tegen elkaar gamen.

Ook herkennen we een aantal obstakels met betrekking tot nabijheid van toegankelijk cultuuraanbod. Evenals sport organiseren we als gemeente niet zelf het cultuuraanbod. Dat gebeurt door de instellingen in het Cultuurplan, organisaties die gemeentelijke projectsubsidie ontvangen en subsidie in het kader van lokale culture programmering in de gebieden.
Inclusiviteit is een beleidsspeerpunt van de gemeente en steeds meer culturele instellingen ondernemen actie op dit punt. Alle culturele instellingen in het Cultuurplan 2021-2024 hebben de Code diversiteit & inclusie onderschreven en is gevraagd een plan van aanpak voor diversiteit & inclusie op te stellen aan de hand van de 4 P's: programma, personeel, publiek en partners. Het nieuwe college formuleert een beleidsindicator op dit punt. De inspanningen in de sector zorgen voor meer inclusief aanbod en meer zichtbaarheid daarvan. Daar is zeker meer mogelijk. Ook het informeren van leerlingen over aanbod in de vrije tijd door scholen voor speciaal onderwijs behoeft meer aandacht. In de culturele sector zien we steeds meer goede voorbeelden. Bijvoorbeeld een aantal musea dat samen een toegankelijk aanbod heeft voor volwassenen en kinderen, met een auditieve en visuele beperking. Datzelfde geldt voor prikkelarm aanbod voor mensen die daar behoefte aan hebben of voor wie dit een voorwaarde is om deel te kunnen nemen.
Geen enkele beperking is hetzelfde en feitelijk is voor ieder kind of volwassenen met een beperking dan ook maatwerk nodig om langdurige deelname aan cultuur mogelijk te maken.

Speelplekken en speeltuinen
Rotterdam ziet de noodzaak de samenspeelkansen voor alle kinderen verder te vergroten.
Op dit moment is het aantal speeltoestellen voor kinderen met beperking nog gering.
Daarom heeft Rotterdam zich aangesloten bij het landelijke SamenSpeelAkkoord. De komende jaren gaan wij hiermee aan de slag.
De basis vormt de Rotterdamse visie op spelen, sporten, bewegen en ontmoeten "Kom op naar buiten". Deze visie bevat het uitgangspunt dat een goede verblijfsruimte voor iedereen toegankelijk is, dus ook voor Rotterdammers met een beperking. Dit uitgangspunt wordt in de praktijk gebracht bij de openbare speelplekken en bij de speeltuinen in de stad.
Rotterdam beschikt over een uitgebreid netwerk van openbare speelplekken. Ambities hierbij zijn dat alle kinderen welkom zijn, dat 70% van de speelvoorzieningen benaderbaar is voor alle kinderen en dat 50% van de toestellen geschikt is voor samenspelen door kinderen met en zonder beperking.

Om dit te bereiken is het belangrijk om rekening te houden met goede bereikbaarheid van de speelplek, geschikte paden, herkenbare routing op de speelplek, voldoende speelwaarde, gelegenheid tot ontmoeting en een veilige inrichting. De gemeente heeft een Inspiratieboek met aandachtspunten en ontwerpprincipes voor nieuwe toegankelijke openbare speelplekken en vervanging van bestaande speelplekken uitgebracht.

In Rotterdam zijn daarnaast verspreid over de stad veel speeltuinverenigingen actief die omheinde speelterreinen beheren waar kinderen veilig en onder toezicht kunnen spelen.
De gemeente stimuleert vitale en toekomstbestendige speeltuinverenigingen. Dit is vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma Speeltuinverenigingen. Een belangrijk onderdeel van dit programma is het samen spelen door kinderen met en zonder beperking.
Wij zetten in op twee sporen, namelijk fysieke aanpassingen en maatregelen op sociaal gebied:

- We passen de fysieke ruimte aan door bij vervanging van speeltoestellen te kiezen voor het plaatsen van toestellen die geschikt zijn voor kinderen met en zonder een beperking. Ook passen wij de ondergronden en inrichting van het speelterrein aan, zodat bijvoorbeeld ook kinderen met een rolstoel bij de speeltoestellen kunnen komen.
- We zetten in op het vergroten van sociale toegankelijkheid via pilots op speeltuinen in de periode 2022 - 2023. In de pilots staat de vindbaarheid van de speeltuin voor scholen en ouders en de gastvrije ontvangst op de speeltuin centraal.

Een goed voorbeeld is de recente vernieuwing van speeltuin Hillesluis. Deze speeltuin is op basis van participatie met kinderen heringericht met aandacht voor wateropvang, vergroening en samen spelen door kinderen met en zonder beperking. Na de opening in juni 2022 heeft de Speeltuinbende met een team van kinderen de speeltuin met goed resultaat getest op samenspelen.
De omvorming naar Samenspeelplekken vraagt een meerjarige aanpak. Wij gaan verder met de ingezette lijn om het samen spelen door kinderen met en zonder beperking de komende jaren uit te breiden.

Sport
Binnen Rotterdam hebben we al langer aandacht voor het sporten en bewegen voor mensen met een beperking. Samen met onze partners Rotterdam Sportsupport, Sportbedrijf Rotterdam, Rotterdam Topsport en SportMEE proberen de drempels om te gaan sporten zo veel mogelijk weg te nemen. Denk aan:

- voldoende sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking;
- het ondersteunen van sport- en beweegaanbieders met aangepast aanbod voor mensen met een beperking;
- sportclinics op speciaal basis onderwijs scholen om kinderen kennis te laten maken met het aanbod;
- grote evenementen rondom parasporten, Die worden in Rotterdam georganiseerd bij voorkeur tijdens reguliere wedstrijden. Bijvoorbeeld tijdens het CHIO en ABN tennistoernooi;
- en daarnaast bieden we via de sportconsulenten van SportMEE ondersteuning aan de Rotterdammer bij het vinden van een sport die de persoon past.

Na invoering van het VN-verdrag Handicap ligt de nadruk meer op inclusief sporten, dan op aangepast sporten. Dit is opgenomen in de Sportnota 2021-2026 én in de Lokale Agenda Toegankelijkheid. Onze ambitie is dat mensen met en zonder een beperking kunnen sporten, samen lid zijn van een vereniging en elkaar via sport(evenementen) ontmoeten. Als samen niet mogelijk is, zetten we in op aangepaste activiteiten: 'Inclusief waar mogelijk, aangepast waar nodig'. Dit sluit ook aan bij het VN-verdrag over gelijke rechten voor mensen met een beperking. Mulier Instituut heeft in 2021 onderzoek voor ons uitgevoerd naar de sportmogelijkheden voor mensen met een beperking in Rotterdam.

Hiermee heeft het Mulier Instituut inzicht gegeven in de wensen, behoeften en ervaringen van Rotterdammers met een beperking ten aanzien van de mogelijkheden om te kunnen sporten en bewegen in Rotterdam. Zij hebben verschillende aanbevelingen gedaan om de mogelijkheden verder te verbeteren. Met de aanbevelingen uit het onderzoek wordt een plan van aanpak opgesteld. Dit wordt voorjaar 2023 voorgelegd aan het college. Één van de aanbevelingen is om beter zichtbaar te maken welke sportmogelijkheden er zijn in de stad voor mensen met een beperking.

Cultuur
In Rotterdam werken we aan inclusief cultuurbeleid. Dat betekent dat er zoveel mogelijk Rotterdammers moeten kunnen deelnemen aan cultuur. We doen al het volgende voor jeugd en jongeren met een beperking:
- we hebben ca 2,5 fte cultuurcoaches in het SO en VSO;
- KCR heeft contactpersonen voor SO en VSO en biedt een cursus aan voor interne cultuur coördinatoren (ICC) in dit type onderwijs;
- er is aanbod van culturele instellingen, inclusief of waar nodig speciaal gericht op kinderen en jongeren met een beperking. Vaste aanbieders zijn o.a. Theater Babel, Jeugdtheater Hofplein, SKVR, Maas theater en dans, Misiconi Dance Company, My Breath My Music, Punt 5 en Circus Rotjeknor. Daarnaast zijn er particuliere aanbieders en initiatieven in de wijk die bijdragen aan aanbod in de nabijheid van jeugd en jongeren.

In 2020 is in een pilot een coördinerend cultuurcoach speciaal onderwijs aangesteld om als onafhankelijke spil tussen speciale scholen, de Rotterdamse culturele wereld en andere betrokken partijen verbindingen te leggen. Met als doel het vergroten van de mogelijkheden op (binnen- en buitenschoolse) cultuureducatie voor leerlingen van speciale scholen. Dat heeft geresulteerd in een impuls aan de aanbodzijde, wat betreft kwaliteit en kwantiteit. Plus een netwerk van aanbieders en een aantal aanbevelingen voor gemeente, culturele aanbieders, het onderwijs, het Jeugdfonds Cultuur, KCR en MEE. Deze aanbevelingen zijn door de diverse partijen opgepakt. KCR heeft een rol als trekker van het netwerk. Het onderzoek dat de coördinator heeft gedaan maakt een aantal zaken inzichtelijk. Het speciaal onderwijs verschilt in bepaalde opzichten sterk van het regulier onderwijs en kent daarbij extra uitdagingen voor samenwerking met de culturele sector. Scholen krijgen hetzelfde bedrag per leerling te besteden aan cultuur. Dit zorgt voor ongelijke kansen tussen het regulier en speciaal onderwijs. De diversiteit van de doelgroep, de benodigde extra voorbereiding en afstemming, aanpassing van materialen en gebruik van ondersteunings-middelen vergt een grote mate van flexibiliteit van de betrokken partijen. Dit geldt ook voor cultuureducatie in de vrije tijd.

Hoofdstuk: Onbegrip en pesten

Aanbeveling 10: Organiseer samen met kinderen activiteiten om eenzaamheid en onbegrip tegen te gaan. Betrek de samenwerkingsverbanden van scholen erbij, voor zover die activiteiten op school plaats vinden

De gemeente Rotterdam zet in op het Factorenmodel om kinderen en jongeren gezond, veilig en kansrijk te laten opgroeien. In het Factorenmodel jeugd komen de sociaal- emotionele vaardigheden naar voren als belangrijkste factor voor het kansrijk, veilig en gezond opgroeien van kinderen (Gemeente Rotterdam, 2021). Om de sociaal- emotionele vaardigheden van kinderen te stimuleren ondersteunt de Gemeente Rotterdam scholen in de keuze voor universele interventies gericht op het versterken van deze vaardigheden. Deze interventies focussen op vaardigheden zoals emotieregulatie, empathie, positieve relaties met anderen aangaan en onderhouden, en verantwoorde keuzes maken. Deze interventies staan in databanken beschreven als goed onderbouwd en effectief volgens (sterke) aanwijzingen (Gemeente Rotterdam, 2022).

Dit betekent dat zij een positief effect hebben op de sociaal-emotionele vaardigheden van kinderen, en daarmee ook op de empathie van kinderen wat van belang is voor de ontwikkeling van begrip voor anderen en de situaties waarin zij zich bevinden.

Als voorbeeld hiervan wordt in het rapport genoemd om kinderen met een beperking zelf voorlichting te laten geven op scholen over hoe het is om een beperking te hebben. Zodat een kind met een beperking normaal wordt gevonden. De gemeente vindt dit een sympathiek voorstel dat inzet op de talenten van kinderen met een beperking. Het opzetten en uitvoeren van een kwalitatief goed voorlichtingsprogramma heeft echter veel voeten in de aarde en drukt op de onderwijstijd. Daarom stellen we voor om de samenwerkingsverbanden te informeren over deze aanbeveling en met hen in gesprek te gaan of dit vormgegeven kan worden.

Daarnaast stellen jongeren in het onderzoek voor om op school structureel gemengde activiteiten te organiseren. Zodat jongeren met en zonder beperking gewend raken aan elkaar. De gemeente steunt het idee dat ontmoeting bijdraagt aan wederzijds begrip en de mogelijkheid om vriendschappen te sluiten. Het onderwijs beslist zelf over de invulling van activiteiten die bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen. De gemeente zal ook deze suggestie onder de aandacht van de samenwerkingsverbanden brengen.

Ook stellen de jongeren in het onderzoek vast dat je kinderen met een beperking niet in kinderboeken en -films ziet. Door kinderen met een beperking ook in boeken en films te laten zien, maak je de kloof tussen kinderen met en zonder beperking kleiner. De gemeente erkent dat diversiteit in beelduitingen belangrijk is. We werken daar onder andere aan met OpenR. We houden hier rekening mee in de gemeentelijke uitingen.

Het onderzoek geeft geen aanbevelingen voor het thema pesten. Niettemin erkent de gemeente het belang van sociale veiligheid op school. Scholen zijn wettelijk verantwoordelijk voor een sociaal veiligheidsbeleid en bepalen zelf de maatregelen die ze nemen om pesten tegen te gaan. Het tegengaan van pesten is ook onderdeel van een schoolaanpak op welbevinden. Scholen kunnen hier ondersteuning voor krijgen via een Gezonde School adviseur.
Diverse preventieve interventies waarop de gemeente inzet, richten zich op het voorkomen en verminderen van pestgedrag en het bevorderen van prosociaal gedrag.

Hoofdstuk: Zorg voor kinderen met een beperking

Aanbeveling 11: Zorg voor een helder overzicht van de zorg die er is voor kinderen met een beperking. Zorg dat deze informatie actueel en gemakkelijk beschikbaar is.

Op de website Ik zoek jeugdhulp | Rotterdam.nl staat de informatie over alle jeugdhulp ingekocht door de gemeente Rotterdam. Deze informatie is bedoeld voor verwijzers naar jeugdhulp en de jeugdige en ouders/ verzorgers. Deze website is actueel en toegankelijk, bijvoorbeeld met een voorleesfunctie.

Aanbeveling 12: Zorg voor voldoende onafhankelijke clientondersteuners en informeer ouders daar actief over.

Wij herkennen de door u gesignaleerde onduidelijkheid. Wij delen uw waarneming dat de bekendheid van de vangnetfunctie voor onafhankelijke clientondersteuning (OCO) bij de professionals van onze loketten voor Wmo en jeugd kan worden verbeterd. Het door u geschetste veld van hulpverlening is nog breder dan dat, het is bijvoorbeeld ook van belang dat huisartsen op de hoogte zijn. De informatievoorziening over OCO aan gemeentelijke loketten en het bredere veld van hulpverlening wordt door gemeente en de OCO zelf periodiek geüpdatet.

Wij zien dat dit nog voor verdere verbetering vatbaar is en blijven hier ook aan werken. In die zin omarmen wij uw signalering.
Wij willen ook een kanttekening maken. Wij hechten minder aan een brede naamsbekendheid van OCO, het is vooral van belang dat iemand die op enig moment baat heeft bij OCO, hiervan gebruik kan maken. Door de organisatie in Rotterdam van OCO, is dit vooral een tweedelijns functie, en daarmee is de naamsbekendheid bij ouders of cliënten in algemene zin van minder belang. Het punt is dat zij aan de loketten en door hulpverleners passend moeten worden geïnformeerd, en dit kan inderdaad beter.
Wij vinden het model van OCO zoals gekozen in Rotterdam niet goed vergelijkbaar met de invulling die clientondersteuning in andere gemeenten krijgt. We nemen dit aspect van de aanbeveling niet over.

Aanbeveling 13: Ontlast ouders en maak het aanvragen van zorg eenvoudiger. Maak het mogelijk om aan één loket meerdere aanvragen te doen. Ook als die onder verschillende wetten vallen.

De opzet van de Rotterdamse wijkteams is met name bedoeld om jeugdhulp en ondersteuning vanuit de Wmo vanuit één loket te kunnen aanbieden. Ouders en jeugdigen kunnen hier met verschillende ondersteunings- en zorgvragen terecht. De wijkteams bieden zelf ook hulp en hebben gespecialiseerde medewerkers om mensen of jeugdigen met een beperking te ondersteunen. Zij zijn methodisch sterk onderlegd en hebben veel kennis van de grensvlakken wanneer welke wet van toepassing is voor meer specialistische en langdurigere ondersteuning. Zij voeren regie op het hulpaanbod als er verschillende partijen betrokken zijn. Deze wijkteammedewerkers kunnen een rol als onafhankelijk clientondersteuner invullen. Ook vervullen zij de rol als aandacht functionaris vroeghulp met specifieke kennis van het jonge kind. Deze wijkteammedewerkers hebben goed zicht op welke zorg en ondersteuning beschikbaar is voor deze doelgroep. Zowel binnen welzijn en wijknetwerk/vrij toegankelijk aanbod als binnen de geïndiceerde zorg. De medewerkers met dit taakaccent worden ook elders in de gemeente ingezet, zoals in het expertiseteam voor specifieke vragen of advies, bij de Vraagwijzer en bij andere stedelijke loketten zoals Centraal Onthaal voor het vroegtijdig signaleren bij vermoedens van beperkingen.

Aanbeveling 14: In geval van langdurige zorg: geef een beschikking af voor meerdere jaren.

De gemeente Rotterdam heeft geen invloed op de WLZ-indicaties. Dat zijn landelijke regels met een afwegingskader. Het CIZ is de uitvoeringsorganisatie. Deze aanbeveling is voor het CIZ / de landelijke politiek. Als gemeente Rotterdam steunen we deze bevinding.

PGB
De gemeente Rotterdam vindt het belangrijk dat iedereen de juiste hulp ontvangt. Het Pgb is een gelijkwaardig alternatief voor Zorg in natura (Zin). Een voordeel van het Pgb is dat de Rotterdammers volledig zelf de regie hebben op de ondersteuning die zij krijgen. Zij hebben ook een ruimere keuzevrijheid, omdat ze niet gebonden zijn aan de door de gemeente gecontracteerde aanbieders. Een Pgb is echter niet voor iedereen geschikt. Het beheren van een Pgb is geen simpele en ook geen vrijblijvende taak. De budgethouder is er primair zelf verantwoordelijk voor dat de kwaliteit van de ondersteuning die hij inhuurt voldoende is. Ook dient hij zelf zorg te dragen voor vervanging tijdens ziekte en verlof en het tijdig aanvragen van verlenging. Derhalve is het belangrijk dat de budgethouder, of in voorkomende gevallen diens vertegenwoordiger, voldoende kennis en vaardigheden heeft om het Pgb te beheren en zijn belangen te behartigen. Bij de beoordeling van Pgb-vaardigheid wordt onder meer gebruik gemaakt van de Pgb-test. Voor budgethouders die niet Pgb-vaardig zijn, zijn er alternatieven zoals bijvoorbeeld een vertegenwoordiger uit het netwerk.

Blad: 11/11
Datum: 5 oktober 2022
Ons kenmerk: M2209-7760

We erkennen dat een Pgb veel administratieve handelingen van de budgethouder/vertegenwoordiger vraagt. Om dit te verminderen wordt er door VWS en VNG gewerkt aan een nieuw Pgb systeem. Het systeem van de SVB-portal zal vervangen worden voor Pgb 2.0. De implementatie voor de gemeenten zal in 2022 starten. In de eerste plaats zal het systeem betere ondersteuning van de budgethouder en zijn/haar zorgverlener geven. Doordat het nieuwe systeem echt digitaal werken mogelijk maakt, krijgen budgethouders inzicht in (de status van) hun zorgovereenkomsten, declaraties en budget. En door verschillende automatische controles worden fouten voorkomen. Het doel van Pgb 2.0 is het sneller, gemakkelijker, overzichtelijker en veiliger maken van Pgb-administratie voor de budgethouder en diens vertegenwoordiger. In samenwerking met VWS, VNG en Per Saldo zullen we ook werken aan het verminderen van in te vullen formulieren. Dit alles zal meegenomen worden in het Pgb 2.0.

Het wijkteam
De signalen die in het onderzoek naar voren komen ten aanzien van de wijkteams herkennen wij niet. Dat zou mogelijk te maken kunnen hebben met het feit dat het onderzoek over meerdere gemeenten gaat en niet duidelijk is welk deel op Rotterdam van toepassing is. Het aantal gegronde klachten over het wijkteam is al jaren dalende zoals wordt gerapporteerd in de Raadsmonitor. Het is heel belangrijk dat de wijkteammedewerkers ruime kennis hebben over wat kinderen met een beperking nodig hebben. Het gaat vaak om complexe situaties en een langdurige ondersteuningsvraag. Juist daarom werkt de gemeente Rotterdam in de wijkteams intensief samen met aanbieders die hun sporen hebben verdiend in de jeugdhulp. De wijkteams werken daarbij multidisciplinair, met oog voor het kind én voor het hele gezin.

Wij danken u voor uw rapport en hopen u met onze reactie voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
mede namens wethouder Struijvenberg,

Said Kasmi
Wethouder Onderwijs, Cultuur en Evenementen

Faouzi Achbar MBA MSC
Wethouder Welzijn, Samenleven, Sport, Digitale Inclusie

gemeente Capelle aan den IJssel

Gemeentelijke kinderombudsman
Minervahuis 1
Meent 106
3011 JR ROTTERDAM

datum	kenmerk	Uw kenmerk/e-mail van	doorkiesnummer
30 september 2022	945308	1 september 2022, sg/gnd/mf	(010)2848601

onderwerp	Behandeld door/e-mail
Bestuurlijke reactie rapport '*Hoor mij en zie mij! Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven*'	A. Hogendoorn a.hogendoorn@capelleaandenijssel.nl

Geachte mevrouw Goudsmit,

Op 1 september 2022 hebben wij uw rapport: '*Hoor mij en zie mij! Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven*', ontvangen. In het rapport staan de resultaten van uw onderzoek naar de obstakels die kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven in Capelle aan den IJssel tegenkomen. Het rapport focust zich op school, vrije tijd, onbegrip en zorg.

Met interesse heeft het college kennis genomen van uw onderzoek en uw aanbevelingen. Ook voor de gemeente Capelle aan den IJssel geldt dat een inclusieve samenleving over veel meer gaat dan alleen toegankelijkheid en dat iedereen gewoon mee moet kunnen doen. Dat alle inwoners netjes behandeld en serieus genomen worden.

De aanbevelingen uit uw rapport sluiten aan bij de doelstellingen van onze lokale inclusie agenda en ons jeugdbeleid. Wij zetten ons verder in voor een inclusieve samenleving waar iedereen, jong en oud, kan meedoen.

Met vriendelijke groet,
namens het college van burgemeester en wethouders,

Geurt van de Haar
Afdelingshoofd a.i. van de afdeling Samenleving

Deze brief is digitaal vervaardigd en daarom niet ondertekend.

Wilt u bij beantwoording het kenmerk vermelden.

Rivierweg 111
Postbus 70
2900 AB Capelle aan den IJssel
www.capelleaandenijssel.nl
gemeente@capelleaandenijssel.nl

Telefoon: 14010
Telefax: 010 - 2848800
BTW nummer: 001877045B05
IBAN: NL41INGB0006691797
BIC nummer: INGBNL2A

Gemeentelijke kinderombudsman
Minervahuis 1, 4e etage
Meent 106
3011 JR ROTTERDAM

Zaaknummer: 943708
Datum: 3 oktober 2022
Team: Beleid Sociaal Domein
Contactpersoon: M. Huisman
Uw brief van: 1 september 2022
Onderwerp: Rapport "Hoor mij en zie mij!".

Geachte mevrouw Goudsmit,

Wij ontvingen uw concept rapport 'Hoor mij en zie mij! Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven'. U vraagt ons om een bestuurlijke reactie op dit rapport.

Wij hebben dit rapport met veel interesse gelezen. Ook wij willen dat de gemeente Krimpen aan den IJssel een inclusievere gemeente wordt. Uw aanbeveling om met kinderen met een beperking in gesprek te gaan willen wij graag ter harte nemen. Wij willen ook van hen horen waar zij in het dagelijks leven tegenaan lopen en hoe dat opgelost kan worden.

Ook met maatschappelijke partners willen uw aanbevelingen bespreken.
Met de samenwerkingsverbanden passend onderwijs zijn wij bijvoorbeeld in gesprek om stap voor stap toe te werken naar meer inclusiviteit. Juist omdat wij onderkennen dat het voor kinderen belangrijk is zo thuisnabij mogelijk naar school te gaan.
Samen met de kinderopvang en een school voor speciaal onderwijs zijn we gestart met een pilot Buitenschoolse opvang plus.

Bij de KrimpenWijzer kunnen inwoners terecht voor vragen en ondersteuning op het gebied van welzijn, zorg, opvoeden en opgroeien. Mee Rotterdam is een partner binnen de KrimpenWijzer. Met de netwerkpartners binnen de KrimpenWijzer zijn wij continue in gesprek om te leren hoe het beter kan. Input van de inwoners jong en oud, met of zonder beperking vinden wij daarbij van groot belang.

Ook in hun vrije tijd blijken kinderen met beperking tegen drempels aan te lopen. Ook binnen dit domein vinden wij het belangrijk dat alle kinderen mee kunnen doen.

Wilt u bij al uw correspondentie het zaaknummer vermelden.

Ook de komende tijd blijven we samen met onze inwoners, maatschappelijk partners en onze eigen organisatie bezig om Krimpen aan den IJssel inclusiever te maken juist ook voor de jongere doelgroep, kinderen/jongeren met een beperking. Uw rapport, maar ook vooral het gesprek met de doelgroep gaat ons daarbij zeker helpen.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Krimpen aan den IJssel,
De secretaris, De burgemeester,

mr. A. Boele M.W. Vroom

2/2

gemeente
HELLEVOETSLUIS
Postbus 13
3220 AA Hellevoetsluis
bezoekadres: Oostzanddijk 26
telefoon 14 0181
fax 0181 343330
IBAN NL16BNGH0285003720
e-mailadres: gemeente@hellevoetsluis.nl
www.hellevoetsluis.nl

Gemeentelijke kinderombudsman
n.donselaar@ombudsmanrotterdam.nl.
t.a.v. mevrouw Goudsmit

uw kenmerk		stuknummer		zaaknummer	
bijlage(n)		datum	29 september 2022	verzonden	29 september 2022

onderwerp Reactie op rapport 'Hoor mij en zie mij! van de gemeentelijke kinderombudsman.

Geachte mevrouw Goudsmit,

Met belangstelling hebben wij kennisgenomen van uw rapport '*Hoor mij en zie mij! Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven*'.
Uw onderzoek geeft weer welke obstakels kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijks leven tegenkomen binnen regio Rotterdam Rijnmond. Hierbij is gekeken naar thema's zoals school, vrije tijd, onbegrip en zorg. U geeft in uw rapport diverse aanbevelingen. Het is voor ons, als gemeente Hellevoetsluis dan ook zeer waardevol om de mening van de kinderen en jongeren terug te lezen in uw rapport. Wij hebben kunnen lezen dat zij niet alleen gedeeld hebben wat er niet goed gaat, maar ook hebben meegedacht wat mogelijke oplossingen kunnen zijn. Dat waarderen wij enorm.

Wij beseffen ons dat er nog heel wat verbeterd kan worden op het gebied van een inclusieve samenleving, waarin alle kinderen en jongeren mee kunnen doen. Op een aantal onderdelen zijn wij al wel bezig om hier meer vorm en aandacht aan te geven. Vanuit het project Kinderogen bijvoorbeeld zetten wij breder in op het meedoen van alle kinderen op school en met passende ondersteuning en vroegtijdige hulp. Kinderogen is een duurzame beweging, die zich ontwikkelt tot een regionale lerende netwerkorganisatie om de samenwerking tussen onderwijs en hulp te ondersteunen. Het betreft een PACT tussen onderwijs, samenwerkingsverband, kinderopvang en zorgpartners, om alle kinderen te kunnen ondersteunen tijdens hun ontwikkeling. Met hen zouden we uw rapport ook graag wensen te bespreken. De aanbevelingen in het rapport zijn tenslotte van ons allemaal.

Een ander voorbeeld waarbij wij ons bewust zijn van een inclusieve samenleving is de nieuwbouw van het Integraal Kindcentrum De Samenstroom. In dit gebouw zijn onderwijs (regulier en speciaal), zorg, opvang, behandeling en kinderdienstencentrum in één gebouw gesitueerd. Hierdoor wordt samenwerking bevorderd en gestimuleerd. Tevens is het gebouw rolstoel toegankelijk en bevat een lift. Dit geldt ook voor nieuwe maatschappelijke gebouwen zoals het nieuwe sportcomplex de Eendr8.

Sinds dit jaar werken wij met Cafe GEZIeN. We hebben een ontmoetingsplek gecreëerd, waar ouders van kinderen met een zorg- of opvoedvraag door middel van themabijeenkomsten kennis halen en tips en ervaringen delen. Thema's die dit jaar zijn behandeld: Ieder kind is anders, inclusief sporten en Hart voor elkaar! (voor ouders met zorg intensieve kinderen). Middels deze bijeenkomsten spreken ouders elkaar over alledaagse kwesties en delen vooral ervaringen met elkaar. Daarnaast vinden zij begrip en steun bij elkaar.

Over één van uw aanbeveling kunnen wij aangeven dat deze per 1 januari 2023 wordt doorgevoerd: de meerjarige beschikking leerlingenvervoer voor kinderen van cluster 3. Dat neemt hopelijk een last weg bij ouders/verzorgers die nu ieder jaar weer opnieuw een aanvraag moeten doen.

De gemeente Hellevoetsluis gaat per 1 januari 2023 fuseren met de gemeenten Brielle en Westvoorne.

Wilt u zo vriendelijk zijn bij beantwoording van deze brief bovengenoemd zaak nummer te vermelden?

Per 1 januari vormen zij samen de gemeente Voorne aan Zee. Om inclusiviteit op de bestuurlijke en ambtelijke agenda te krijgen en te borgen, zal de nieuwe gemeente Voorne aan Zee een Lokale Inclusieve Agenda (hierna: LIA) opstellen. In deze LIA kan de nieuwe gemeente haar visie ontwikkelen voor een inclusievere samenleving waarin ook kinderen en jongeren met een beperking mee kunnen doen. En zoals u terecht aangeeft in het rapport zullen wij dat doen door met kinderen en jongeren in gesprek te gaan (en niet over hen). Deze belangrijke aanbeveling uit uw rapport nemen wij ter harte.

Wij zien uit naar de bijeenkomst waar de uitkomsten van het rapport gepresenteerd worden.

Vragen?
Heeft u nog vragen, neemt u dan contact op met Rivka Kleijburg of Isis Overweel - Veer van de afdeling Samenlevingszaken, bereikbaar via telefoonnummer 14 0181.

Met vriendelijke groet,
namens burgemeester en wethouders,

Wethouder Hans van der Velde

Gemeentelijke Kinderombudsman
Meent 106
3011 JR ROTTERDAM

datum	ons kenmerk	pagina	betreft
9 september 2022	22U0010449	1 van 3	Reactie onderzoek Hoor mij en Zie mij!
uw kenmerk	aantal bijlagen	afdeling	behandelaar
		Ontwikkeling	M.F. Grimm- Romijn

Geachte mevrouw Goudsmit,

Op 1 september ontving het college uw onderzoeksrapport met de titel "Hoor mij en zie mij! – Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijkse leven."
Sinds oktober 2021 bent u als gemeentelijke kinderombudsman bij ons gemeente actief. Wij zijn blij met uw komst in de onze gemeente en dat wij meteen deel uit mochten maken van dit onderzoek. Het college heeft dit onderzoek met grote belangstelling gelezen. Voor de gemeente Nissewaard is het erg belangrijk dat iedereen mee kan doen en dat eenieder gelijke kansen heeft om mee te doen. Dit onderzoek doet ons nogmaals beseffen dat hierin nog verbeterslagen te maken zijn. Tegelijkertijd zijn we ook erg blij te lezen dat er ook goede zaken gebeuren zoals de Kindergemeenteraad en het jongerenpanel die wij in onze gemeente hebben. Als college zijn wij trots op de participatie die de jeugd van Nissewaard laat zien.

In deze bestuurlijke reactie zullen er een aantal aanbevelingen vanuit het onderzoek benoemd worden. De aanbevelingen die niet specifiek worden genoemd worden wel in overweging meegenomen. Er moeten keuzes gemaakt worden tussen allerlei belangrijke zaken en er zal een afweging moeten plaatvinden binnen de mogelijkheden die we hebben.

Participatie
In de gemeente Nissewaard wordt al veel gedaan aan participatie van kinderen, door o.a. de kindergemeenteraad en het jongerenpanel. Bij de kindergemeenteraad zijn de kinderen vertegenwoordigd vanuit alle (reguliere)basisscholen uit Nissewaard. Kinderen kunnen hier zelf op solliciteren en daarna wordt er een selectie gemaakt zodat er een brede vertegenwoordiging van kinderen is met of zonder beperking. Bij het jongerenpanel kan iedere jongere zich aansluiten. Ook jongeren met een beperking zijn van harte welkom!

In het coalitieakkoord 2022-2026 "Samen bouwen op Nissewaard" wordt er veel aandacht besteed aan het mee kunnen doen van iedere inwoner. Komende periode wordt er stap voor stap door de

Postadres Postbus 25, 3200 AA Spijkenisse **Bezoekadres** Raadhuislaan 106, 3201 EL Spijkenisse
Telefoon 14 0181 **E-mail** gemeente@nissewaard.nl **www** nissewaard.nl

Kenmerk digitale handtekening:

datum	ons kenmerk	pagina	betreft
9 september 2022		2 van 3	Reactie onderzoek Hoor mij en zie mij!

komende jaren heen invulling gegeven aan de Lokale Inclusie Agenda waarin (meer) aandacht wordt besteed de fysieke en digitale toegankelijkheid, sociale toegankelijkheid en toegankelijke informatieverstrekking en dienstverlening. Voor het opstellen van deze agenda kunnen de aanbevelingen die u doet goed meegenomen worden. De kindergemeenteraad en jongerenpanel worden hierin gevraagd mee te denken.

Op school
Op dit moment zijn wij, met de gemeente op Voorne Putten, bezig met inkoopopdracht dag invulling jeugd gaat in op 1-7-2023. Hierin proberen we om jeugdhulp en onderwijs beter op elkaar te laten aansluiten. Uitgangspunt hierin is invullen van een zinvolle en passende dagbesteding ter vervanging van onderwijs of kinderopvang.

In het Integraal Huisvesting Plan wordt ook aandacht geschonken aan passend en inclusiever onderwijs. Gezamenlijk met schoolbesturen en het overkoepelende samenwerkingsverband wordt er onderzocht wat de beste manier is om dit te organiseren. We realiseren ons dat er altijd speciale basisscholen nodig zijn, maar dat er ook mogelijkheden moeten zijn om passend onderwijs te geven op reguliere scholen, zodat het in de leefomgeving van het kind georganiseerd kan worden.

Voor het leerlingenvervoer is er een nieuwe verordening in maakt. Er is ook al nu mogelijk om de beschikking van leerlingenvervoer langer af te geven dan een jaar als er wordt gezien dat er geen verandering komt in de situatie.
Leerlingen van dezelfde school worden ook zoveel mogelijk bij elkaar gezet, zoals wordt aangegeven door jongeren in het onderzoek.
Daarnaast wordt er nu een beweging gemaakt naar het vergroten van de zelfstandigheid van leerlingen, door ze bijvoorbeeld met begeleiding te laten fietsen naar school of met begeleiding met het OV te gaan.

Vrije tijd
Sinds het Samenspeelakkoord zijn er op een aantal openbare speelplekken in de gemeente aanpassingen gedaan om het spelen voor kinderen met een beperking mogelijk te maken. Ook in de komende beleids- en beheerplannen zal hier aandacht voor zijn. Niet iedere speelplek is volledig inclusief of zal dat helemaal worden, maar er ontstaan verspreid door Nissewaard steeds meer openbare speelplekken waarbij extra aandacht is voor toegankelijkheid en inclusief spelen. Denk hierbij aan praktische zaken als het toepassen van goede toegankelijke paden en ondergronden al is het maar voor een deel, toestellen die ook geschikt zijn voor mindervaliden en dat de indeling van het terrein zodanig is dat er met elkaar gespeeld kan worden.

Ook verkennen we de mogelijkheden van een online kaart met daarop alle speelvoorzieningen. Op die manier kunnen bewoners zien waar speelplekken zich in de buurt van hun woon- en leefomgeving of elders binnen de gemeente bevinden. Hierin kunnen ook opties als inclusief spelen of bv. heel specifiek 'geschikt voor rolstoelgebruikers' in worden opgenomen

Zorg voor kinderen met een beperking
Binnen het Sociaal Domein wordt gewerkt aan een nieuwe Ingang en Toegang voor de inwoners met een hulpvraag. Voorop staat dat het voor de inwoners gemakkelijker wordt om de juiste informatie

Postadres Postbus 25, 3200 AA Spijkenisse **Bezoekadres** Raadhuislaan 106, 3201 EL Spijkenisse
Telefoon 14 0181 **E-mail** gemeente@nissewaard.nl **www** nissewaard.nl

datum	ons kenmerk	pagina	betreft
9 september 2022		3 van 3	Reactie onderzoek Hoor mij en zie mij!

te krijgen en zo snel mogelijk op de goede plek terecht te komen. Hierin staat een integrale samenwerking tussen o.a. de jeugdwet, WMO en schuldhulpverlening voorop. De aanbevelingen die u doet over regeldruk die er ligt bij ouders worden zeker in overweging meegenomen. Door deze nieuwe Ingang maakt het aanvragen van zorg eenvoudiger, zoals u aanbeveelt. Ouders kunnen in de nieuwe Ingang bij 1 loket alles aanvragen.

De onafhankelijke cliëntondersteuning (OCO) heeft een goede positie binnen onze gemeente. MEE-Vivenz is algemeen bekend en staat ook in nauw contact met vele afdelingen binnen de gemeente. Daarnaast is MEE-Vivenz ook partner binnen onze Jeugd Ondersteuning Teams (JOT), waardoor er snel geschakeld kan worden met de OCO van MEE-Vivenz.

Voor kinderen met een beperking zal er altijd zorg nodig zijn. Toetreden tot de Wet Langdurige Zorg wordt steeds moeilijker door de regels die aangescherpt zijn. Er zijn veel kinderen die altijd zorg nodig hebben maar hier niet voor in aanmerking komen. Dit betekent voor ons als gemeente dat wij de zorg voor deze kinderen moeten blijven bieden. Wij hopen dat uw aanbevelingen over de zorg voor kinderen met een beperking ook bij het CIZ aankomt, zodat het gat wat daar is verkleind kan worden.

De overige aanbevelingen die u doet zullen breed gedeeld worden in de organisatie, zodat hier goed naar gekeken kan worden. Het is voor ons een continu proces om iedereen in Nissewaard volwaardig mee te laten doen. Met uw onderzoek hebben wij nog meer inzicht in de beleveniswereld van kinderen met een beperking en hun ouders en professionals eromheen.

Hartelijk dank voor dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,
Namens het college,

Wouter Struijk.

Postadres Postbus 25, 3200 AA Spijkenisse **Bezoekadres** Raadhuislaan 106, 3201 EL Spijkenisse
Telefoon 14 0181 **E-mail** gemeente@nissewaard.nl **www** nissewaard.nl

Beste mevrouw Goudsmit en mevrouw Frigge,

Dank u wel voor het toesturen van het definitieve onderzoeksrapport “Hoor mij en zie mij! Ervaringen van kinderen en jongeren met een beperking in het dagelijkse leven.” Wij hebben kennis genomen van uw definitieve onderzoeksrapport en bijbehorende aanbevelingen.

Allereerst danken wij u voor al uw inzet om tot dit rapport te komen. Dit geldt ook voor de medewerking van de jongeren, ouders en betrokken professionals. Wij erkennen het belang van een inclusieve samenleving. De komende jaren wil de gemeente samen met partners en inwoners bouwen aan een krachtige, inclusieve samenleving. Wij willen dat iedereen zich naar vermogen kan ontwikkelen en kan deelnemen aan de maatschappij. Iedereen hoort erbij, doet er toe, iedereen moet mee kunnen doen.

Wij nemen uw aanbevelingen serieus, nemen deze over en implementeren ze waar mogelijk. De onderwerpen leerlingenvervoer, de onafhankelijke cliënt-ondersteuning, het organiseren van activiteiten en het bieden van maatwerk hebben reeds onze aandacht en hieromtrent worden al diverse stappen gezet die verband houden met uw aanbevelingen.

Met vriendelijke groet,

Mieke van Ginkel, wethouder Welzijn, Wonen, Zorg, Cultuur en Educatie
Gemeente Albrandswaard

gemeentelijke
kinderombudsman

Meent 106 (4e etage) in Rotterdam
0800 2345 111 (gratis)
06 580 73 580
kinderombudsmanrotterdam.nl
kinderombudsman010
@kinderomb_010
@kinderombudsman010
kinderombudsman010

ontwerp en opmaak: Elies van der Linden illustratie pagina 7: Rob Wighman

OBSTAKELS IN HET LEVEN VAN KINDEREN MET EEN BEPERKING

"van uitsluiting en onbegrip naar ..."

SCHOOL

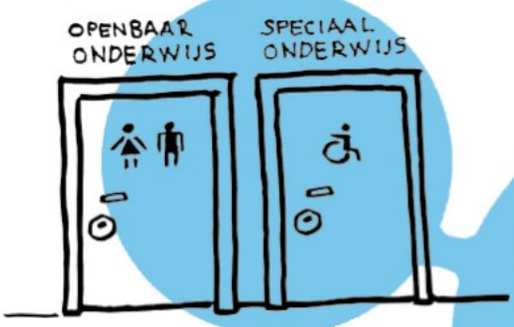

VRIJE TIJD

ZORG

CONCLUSIE

Kinderen met een beperking kunnen nog niet gewoon meedoen. Om de obstakels op te heffen, moeten gemeenten met kinderen in gesprek. Dat gebeurt niet. De kinderombudsman geeft actiepunten.

"inclusie!"

DE BELANGRIJKSTE ACTIEPUNTEN OP EEN RIJTJE:

1. Betrek kinderen bij het opheffen van alle obstakels uit dit rapport.
   Praat met ze en vraag hen naar oplossingen! Niet één keer maar regelmatig.

2. Stel samen met kinderen regels op hoe je dit gesprek voert.
   Zodat het zorgvuldig en veilig gebeurt.

3. Maak samen met scholen stevige, concrete plannen voor inclusief onderwijs.
   Passend onderwijs is niet genoeg.

4. Zorg samen met scholen dat kinderen álle schoolniveaus kunnen doen.

5. Geef kinderen direct leerlingenvervoer voor meerdere jaren, als dat kan.
   Dit geldt ook voor zorg.

6. Zorg bij leerlingenvervoer dat de rit zo kort mogelijk duurt en flexibel kan zijn.

7. Organiseer samen met kinderen activiteiten om eenzaamheid en onbegrip tegen te gaan.

8. Maak een actueel overzicht van de zorg die er is voor deze kinderen.

9. Zorg voor voldoende onafhankelijke cliëntondersteuners. Zij helpen ouders om de juiste zorg te vinden en aan te vragen. Vertel ouders dat ze er zijn.

10. Zorg voor één loket waar ouders alle zorg in één keer kunnen aanvragen.
    Ook als deze zorg onder verschillende wetten valt.

gemeentelijke kinderombudsman

Meent 106 (4e etage) in Rotterdam
0800 2345 111 (gratis)
06 580 73 580 (alleen voor WhatsAppberichten)
kinderombudsmanrotterdam.nl

kinderombudsman010
@kinderomb_010
@kinderombudsman010
kinderombudsman010